

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke Zondag

Abonnementsprijs : 300 fr. per jaar

Postcheckrekening N° 3185.22

Beheer en Redactie : Mr René VICTOR, Justitiestraat, 21, Antwerpen.

DE OPENBARE BESTUREN EN HUN AANSPRAKELIJKHEID VOOR HUN « ORGANEN ».

Sinds 1945 heeft het Hof van Verbreking verscheidene malen moeten beslissen over de aansprakelijkheid der openbare besturen voor de handelingen van hun ambtenaren, en het heeft praktische oplossingen moeten geven aan verschillende tot dan toe nog niet behandelde twistpunten.

Sommige der ambtenaren worden aangezien als organen, wegens de bijzondere aard hunner functie en de er aan verbonden machten. Volgens deze leer voorbehoudt de aard hunner zending hun een bijzondere positie t.a.v. de aansprakelijkheid die door hun handelingen, in hoofde van het openbaar bestuur ontstaat. Hun rechtsverhouding met hun bestuur zou ze op een gans ander plan stellen als de rechtsverhouding meester-aangestelde, en hun also in de meeste gevallen alleen en persoonlijk verantwoordelijk maken voor hun daden, bij uitsluiting van het bestuur.

Waarom is men er toe gekomen bepaalde reeksen ambtenaren als « organen » te aanzien?

« Door openbaar ambtenaar verstaat men alle agenten die in naam van de Staat, de provincie of de gemeente, een deel van de openbare macht uitoefenen of die deelnemen aan de uitoefening van deze macht. » (Giron, Dict. III, v° Responsabilité des fonctionnaires publics, 2).

« Ambtenaar is de man die een greintje van de soevereiniteit uitoefent waarvan het geheel uitgaat van de natie alleen, bron van alle machten, volgens artikel 25 der Grondwet ». (Procureur-Generaal P. Leclercq, in zijn advies vóór Verbr. 30-4-36, P. 1936-I-231, speciaal blz. 234, 1° kolom). En verder : « Dit greintje, min of meer belangrijk, van de soevereiniteit behoort van rechtswege, zonder overeenkomst, aan de burger als hij zich in de door de wet voorziene voorwaarden bevindt, zulks is het geval met al degenen die aan de uitoefening deelnemen van een der machten die uitgaan van de natie. »

De aard der betrekkingen tussen ambtenaar-orgaan en bestuurlijke overheid spruit voort uit de grondwettelijke taak der Natie : al degenen die een openbaar ambt of openbare waardigheid vervullen, bestaan in het belang der Belgische gemeenschap en niet in het belang dergenen aan wie het ambt of de waardigheid toevertrouwd is.

Deze elementen, die steunen op het openbaar belang, onderscheiden het orgaan van de aangestelde in de zin van het burgerlijk recht. De aanstelling spruit voort meestendeels uit een arbeids- of dienstcontract, soms uit een feitelijke toestand (Demogue, V, n° 914; Rep. pr. dr. b., v° Responsabilité, 775 & vgd), en uit vrije keus van de aangestelde door de meester.

De aangestelde is werkzaam in het belang van zijn aansteller of meester door het stellen van materiële daden, en het orgaan is werkzaam in het belang van de algemeenheid (vergelijk De Page, II, n° 986).

De aansprakelijkheid van de meester is gesteund op zijn vermoede fout een verkeerde keuze gedaan te hebben, bij de aanstelling (Van Rijn, B. J. 1939, 335 en vgd., speciaal 350).

Men beschouwt de handelingen van een aangestelde als veel minder verheven als die van een ambtenaar van een openbaar bestuur, om het verschil in hun aansprakelijkheid te wettigen.

De daden gesteld door een ambtenaar zijn dus niet dezelfde als degene die een particulier stelt. De ambtenaar stelt ze niet in zijn eigen belang en hij is niet vrij te handelen of niet te handelen, want hij moet daden stellen die in regel zijn met de bevelen van zijn oversten of met de onderrichtingen die zijn ambt beheersen. Zo is de ambtenaar voortdurend in betrekking met particulieren en zijn handelwijze beïnvloedt min of meer hun belangen. Door de hoeveelheid der handelingen is begrijpelijkerwijze het plegen van vergissingen, vergetelheden of onachtzaamheden groter dan voor particulieren, zó dat — mocht de ambtenaar persoonlijk gehouden zijn voor al deze fouten, hoe licht ze ook zijn — hij gebukt zou gaan onder het gewicht van hun nasleep. (Rev. admin. 1930, blz. 149 en vgd.). Vandaar het onderscheid dat gemaakt is tussen de lichte fouten (waarvoor de ambtenaar nooit persoonlijk aansprakelijk is, doch wel het openbaar bestuur), en de zware fouten en het bedrog, waarvoor hij alleen instaat bij uitsluiting van het openbaar bestuur (Vauthier, Précis, p. 519).

De rechtspraak geeft veel voorbeelden van ambtenaren en personen die de organen van een openbare

dienst zijn: de militairen van allen rang; de rijks-wachters, de kantonniërs, de staatsbedienden voor het beheer van het openbaar domein, de burgemeesters, de consuls, de professoren, de dokters van openbare gasthuizen; de schoolverpleegsters door een gemeente aangesteld, de leden der passieve luchtbescherming, de jachtwachters, de bestuurders der internerings-gestichten voor krankzinnigen (zie Cambier, *Resp. de la puiss. publique*, blz. 181 en vgd.; *Rép. pr. dr. B.*, V°, *Responsabilité*, 1301 en vgd.; *Luik*, 8 Mei 1946, *Rev. adm.* 1946, 213; *Brussel*, 3 December 1938, *R. W.* 1938-1939, 543; *P. De Beus*, *Burgerl. verantwoordelijkheid*, n° 71).

Een voorbeeld van orgaan, bestaande uit meer dan een fysische persoon is het college van burgemeester en schepenen (*Verbr.* 29 Juli 1947, *J. T.* 1947, 533; nota Cambier).

Het lijdt nochtans geen twijfel dat organen der openbare macht bij uitstek zijn: de gemeenteraden, de colleges van burgemeester en schepenen, de provincieraden, de bestendige deputaties, de Kamer, de Senaat, de in raad vergaderde ministers; op hen is bij uitstek de bepaling van *Procureur-Generaal P. Leclercq* toepasselijk, alhoewel ze in terminis niet voorzien werd.

* * *

De theorie van het orgaan zoals ze nu door de rechtbanken verstaan wordt, houdt verband met de nieuw geschapen rechtstoestand, spruitende uit de rechtspraak, ingezet met het beroemde arrest van 5 November 1920 van het Hof van Verbreking.

De arresten van het Hof van Verbreking van 14 April 1921, 12 Juli 1921 (*P.* 1921, I, 136 en 318, met advies van *Procureur-Generaal P. Leclercq*) en van 16 October 1922 (*P.* 1923, I, 14), behandelen reeds deze theorie. Het arrest van 5 November 1920 heeft in hoofdzaak de bevoegdheid vastgelegd der rechtbanken om over al de betwistingen tussen openbare besturen en particulieren te oordelen, na het voorheen gemaakte onderscheid tussen «*actes d'autorité et actes de gestion*» verworpen te hebben.

Sindsdien zijn al de handelingen van de openbare macht aan het gemeen recht onderworpen en, ingeval van schadelijke gevolgen ener fout in de uitoefening van zijn macht wordt het openbaar bestuur veroordeeld om het gekrenkte recht te herstellen (cf. *Rep. pr. dr. B.*, V° *Resp.*, 1274 en vgd.; 1277).

Daar de openbare besturen morele rechtspersonen zijn, kunnen zij slechts handelen door tussenkomst van fysische personen. De ene bezitten een greintje der openbare macht, de andere niet. Deze laatsten zijn de aangestelden, verbonden door een contract met het openbaar bestuur en de verantwoordelijkheid van aangestelde en openbaar bestuur in hun betrekkingen met derden is gergeld op voet van *B. W.* 1384, alinea 3; de eerste zijn organen. De meester is aansprakelijk voor de daad van zijn aangestelde als ze in verband staat met de dienst (*Verbr.*, 9 April 1945, *P.* 1945, I, 139). De Staat echter is slechts rechtstreeks aansprakelijk, als de daad van het orgaan bestaat in de slechte uitvoering van hetgeen het orgaan de plicht of de macht had uit te voeren; het rechtstreeks verband met de functie of de daad gesteld ter gelegenheid der functie, volstaat niet (*Verbr.*, 15 Januari 1946, *P.* 1946, I, 25).

Wilkin geeft de volgende bepaling voor de gemeentebesturen (*Loi communale*, II, n° 631, blz. 1021):

«*Le fonctionnaire ne se sépare pas de la fonction; la fonction ne se distingue par de l'administration. La commune est responsable parce que c'est elle qui agit par l'intermédiaire du fonctionnaire compétent... Si le*

fonctionnaire commet une faute, c'est l'administration qui l'a commise.»

Het aldus gestelde principe heeft voor gevolg dat orgaan en bestuur een enkel rechtspersoon zijn (cf. *Verbr.*, 16 December 1948, *J. T.* 1949, 148; *civ. Luik*, 21 Februari 1949, *J. T.* 1949, 294; *Gent*, 24 Mei 1946, *Rev. cr. jurispr. b.* 1947, 128; *Verbr.*, 16 October 1922, *P.* 1923, I, 14) en dus, de tweeledigheid verdwenen zijnde, ten slotte slechts één rechtspersoon: het openbaar bestuur, overblijft.

Dissociatie van orgaan en openbare macht en van hun beider aansprakelijkheid is dus onmogelijk (nota *Mast* in *Rev. cr. jurispr. b.*, 1947, blz. 141). Zulks is de trouwe weergaaf van de bepaling die Wilkin geeft en die toepasselijk is op de organen van al de openbare besturen.

Tot hier lijkt het systeem logisch, verstaan zijnde dat het orgaan optreedt als orgaan en niet buiten zijn werkzaamheden, als private persoon, een recht van zijner medeburgers zou krenken.

* * *

De wending door de rechtspraak aan de verdere ontwikkeling van dit stelsel gegeven, toont echter aan dat het niet mogelijk is de gevolgen die het meeslept te aanvaarden. De oplossing aan de volgende punten gegeven: 1) wie moet als orgaan aangezien worden; 2) wanneer brengt een foutieve of onrechtmatige daad van het orgaan de aansprakelijkheid van het openbaar bestuur te weeg, ziet de rechtbanken tot beslissingen komen die afwijken van de basis waarvan zij vertrokken.

Om vast te stellen wie als orgaan moet aangezien worden, volgt de rechtspraak geen vaste norm. De meeste beslissingen bovendien tonen niet aan waarom deze of gene ambtenaar als orgaan moet worden beschouwd (zie hoger de verwijzing naar deze rechtspraak in Cambier, op cit., blz. 181; *Rep. pr. dr. b.*, V° *Responsabilité*, 1301 en vgd.; *Brussel*, 3 December 1938, *R. W.* 1938-1939, 543; *adde*: *Krijgsraad Antwerpen*, 20 Juni 1947, *R. W.* 1947-1948, 108).

Dit laatste vonnis is zeer karakteristiek. Een soldaat voert een militaire camion en heeft, naast zich een militaire begeleider. De laatste mag met toestemming van de chauffeur het stuur in handen nemen en hij veroorzaakt een ongeval. De Krijgsraad beslist dat de voerder als orgaan van de Staat optrad, doch de begeleider niet (alhoewel ze alle twee militairen in dezelfde bevolen dienst zijn). Dit is de eerste tegenstrijdigheid; er is er een tweede in dit vonnis. Vermits orgaan en openbaar bestuur één zijn, is het duidelijk dat het openbaar bestuur rechtstreeks aansprakelijk is op grond van *B. W.* 1382, en dat bijgevolg een aanstelling als burgerlijke partij van het slachtoffer niet mogelijk is tegen de Staat, vermits daartoe *B. W.* 1384, alinea 3, moet ingeroepen worden (*Verbr.*, 27 October 1947, *R. W.* 1947-1948, 541).

Er wordt o.m. niet verwezen naar het feit of de ene soldaat miliciaan is, of niet. Een vonnis namelijk der Rechtbank te Hoei (9 Mei 1935, *B. J.*, 566) beschouwt een vrijwilliger, die bijtekende, als een aangestelde. Een arrest van het Hof te Gent (21 Maart 1927, *P.* II, 116) daarentegen ziet in een soldaat, die, in bevolen dienst op wacht staat aan de grens, een orgaan der openbare macht.

De militaire dokter is een orgaan als dokter, doch als bestuurder van een militair hospitaal is hij aangestelde (*Brussel*, 3 Mei 1930, *B. J.* 1930, 594).

De gendarm in uniform, die uit dronkenschap met zijn dienstrevolver onschuldige personen kwetst, brengt de aansprakelijkheid van de Staat in het spel

(Luik, 8 Mei 1946, Rev. adm. 1946, 213); de douanier, die hetzelfde misdrijf begaat, brengt echter de aansprakelijkheid van de Staat niet in het gedrang (Luik, 19 Januari 1939, Rev. comm. 1946, 189). De agenten van politie zijn aangestelden (Brussel, 30 April 1938, Rev. adm. 1938, 506), doch niet volgens de algemeenheid der meningen (contra: R. Bouillenne, La responsabilité civile extracontractuelle, n° 62).

De schoolverpleegster, in betrekking ener gemeente, is orgaan (Brussel, 14 Juli 1931, B. J. 270), alhoewel een verpleegster in dienst van een openbaar bestuur een aangestelde is volgens Mechelen, 29 April 1935 (R. W. 1935-1936, 473).

Cambier kritiseert (op. cit. blz. 182 en vgd.) deze rechtspraak en hij besluit er uit dat het begrip « orgaan » nutteloos is en geen grondslag heeft (blz. 193 en vgd.), omdat de verantwoordelijkheid van het openbaar bestuur nooit rechtstreeks is. Wigny (Dr. adm. b., blz. 166-167) is dezelfde mening toegedaan (zie ook De Beus, Burgerl. verantwoordelijkheid, n° 70, in dezelfde zin).

* * *

De logische uitwerking der theorie van het orgaan wordt verder door de rechtspraak niet gevolgd als er beslist moet worden wanneer de openbare besturen aansprakelijk zijn voor hun organen. Het openbaar bestuur handelt rechtstreeks door zijn organen; het is dus rechtstreeks aansprakelijk voor de gevolgen van deze handelingen.

Maar van het ogenblik dat de vraag wordt gesteld wanneer het openbaar bestuur instaat voor zijn organen, dan verlaat men de eenheid van het begrip orgaan-openbare macht, dissocieert men deze enkele rechtspersoon en treden terug te voorschijn de afzonderlijke rechtspersonen « orgaan » en « openbaar bestuur ».

Door de discussie open te stellen, legt de rechtspraak immers de rechtstreekse aansprakelijkheid (B. W. 1382) van de openbare besturen terzijde. Als over dit punt moet worden beslist, dan is de rechtstreekse aansprakelijkheid van het openbaar bestuur van de hand gewezen, en bij het zoeken naar de voorwaarden dezer aansprakelijkheid wordt gehandeld zoals om de aansprakelijkheid in tweede graad van de meester of aansteller, voorzien door B. W. 1384, al. 3, op te zoeken. Nochtans is het vertrekpunt van gans de theorie wel degelijk de verhouding meester of aansteller — aangestelde te weren omdat o.a. het orgaan voor een onbaatzuchtig doel werkt; het welzijn der Natie, en een aangestelde voor het winstbejag van zijn meester zorg draagt.

Het Hof van Verbreking (16 December 1948, J. T. 1949, 148) besliste dat, om de vordering in aansprakelijkheid tegen het openbaar bestuur in te stellen, men de verjaring moet in acht nemen die toepasselijk is op de daad van het orgaan. De strafrechtelijk strafbare daad van het orgaan verandert dus niet van kwalificatie in hoofde van het openbaar bestuur. Om zulks te kunnen beslissen, heeft het Hof dus aangenomen dat een morele rechtspersoon, gezien zijn eenheid met zijn orgaan, daden stelt die strafbaar zijn op strafrechtelijk gebied — eigenaardige gevolgtrekking die afwijkt van de algemeen aangenomen rechtsprincipes (zie: Braas, Précis, dr. pén., blz. 86 en vgd.; zie in Rev. cr. jurispr. b. 1949, blz. 107-108 onder het besproken arrest de noot Dabin, ter verrechtvaardiging van dit deel van het arrest).

Gesteld dat deze thesis juist is, en een moreel rechtspersoon niet op basis van B. W. 1384, al. 3, aansprakelijk kan gesteld worden voor de strafrechtelijk strafbare daden van zijn organen, maar wel omdat

openbaar bestuur en orgaan één blijvend, de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van het openbaar bestuur alleen overblijft, dan zou het orgaan zelf, wiens persoonlijkheid uitgeschakeld is, niet meer vervolgd en bestraft kunnen worden (De Page, II, n° 1065, blz. 1030, nota 3). De Staat heeft deze thesis verdedigd (Gent, 25 Mei 1946, na verbreking, Rev. cr. jurispr. b. 1947, 128, noot Mast, blz. 137), maar om reden van rechtspleging werd ze afgewezen, als niet ontvankelijk; jammer, want een nieuw en belangrijk punt over de aansprakelijkheid van het orgaan en van het openbaar bestuur hadde toegelicht geweest.

Gezien deze eenheid aangenomen is, volgt daaruit dat het orgaan slechts een is met zijn bestuur als het uitvoert hetgeen het de plicht en de macht heeft uit te voeren. Is deze uitvoering foutief dan staat het bestuur aansprakelijk; buiten dit geval is het bestuur onmogelijk aansprakelijk te stellen, daar het orgaan niet als orgaan handelde, maar als afzonderlijk individu. Wanneer is zulks het geval?

Vauthier (Précis, blz. 519) meent enkel dat voor de lichte fout het openbaar bestuur aansprakelijk is, doch niet voor de zware fout en het bedrog (zie Dendermonde, 28 Mei 1932, P. 1933, III, 12).

Verbr. 16 October 1922 (P. 1923, I, 14) besliste dat de Staat rechtstreeks verantwoordelijk is voor de onrechtmatige daad van een militair voerder, als hij binnen de perken van zijn bevoegdheid handelt; deze verantwoordelijkheid eindigt als « au moment des faits le chauffeur était dépouillé de sa qualité de militaire ». Dit is het veel geciteerde arrest over de soldaat die een ambulancewagen moest voeren van Luik naar Beverloo en een ongeval verwekt als hij een snoepertje langs Brussel om doet. Hoe men kan weten of de soldaat zijn hoedanigheid van militair voerder, onderweg, een tijd ter zijde gelegd heeft, wordt niet aangeduid. Het arrest van 20 October 1936 (P. 1936, I, 389) is veel logischer: de militair, die de kazerne mag verlaten en thuis vernachten, dient voor de gewone rechtbanken gedaagd te worden voor de verkeersovertrekkingen die hij op weg naar huis begaat; m.a.w. hij is van zijn hoedanigheid van militair ontdaan en de Staat is niet verantwoordelijk voor hem.

Heel de kwestie wordt dus te weten of het orgaan handelde binnen de perken zijner zending en zelfs of het binnen deze perken zijn machten niet overschreden of afgewend heeft (cf. Brussel, 22 October 1948, J. T. 1949, 278; civ. Luik, 21 Februari 1949, J. T. 1949, 294). Alzo blijft niet veel plaats meer over voor de aansprakelijkheid van het openbaar bestuur en zal de burger praktisch en zeer dikwijls zonder schadevergoeding blijven, vermits enkel het openbaar bestuur instaat voor de lichte fout, tijdens de uitvoering der zending van de ambtenaar gepleegd.

Het hoogste Hof, om de vereenzelving tussen meester en aangestelde te bepalen, beslist nochtans in zijn arrest van 6 December 1937 (P. 1937, I, 370) « que le préposé est considéré comme le prolongement du commettant, comme son organe ». Deze zinsnede vindt men terug in het advies dat voorafgaat van de heer Sartini van den Kerckhove die spreekt over « la nature de prolongement et d'organe de la personne du commettant qui fait que tout acte que le préposé accomplit au cours de sa fonction est censé accompli par le commettant lui-même ».

Van Roye (Manuel de la partie civile, n° 107), om de rechtstreekse aansprakelijkheid der openbare besturen te bepalen, verklaart dat het orgaan de verlenging (prolongement) van het openbaar bestuur is, zo, dat men dus uit deze twee meningen moet afleiden, dat de woorden « aangestelde » en « orgaan » hetzelfde begrip uitdrukken en slechts synoniemen zijn.

Orgaan en aangestelde staan dus op gelijke voet : de verantwoordelijkheid van de Staat voor zijn aangestelde is degene die hem zou ten laste vallen indien de zagezegde aangestelde zijn orgaan zijnde, zijn verantwoordelijkheid die voor zijn eigen daad is (Verbr., 25 Februari 1926, P. 1926, I, 261). De tegenstrijdigheid der arresten van 6 December 1937 en 25 Februari 1926 met die van 9 April 1945 en 15 Januari 1946 (hoger aangehaald) is in het oogvallend.

Een eerste besluit dat zich aldus opdringt is dat de rechtspraak, door haar praktische toepassingen van het oorspronkelijke principe van de theorie van het orgaan afwijkt, zodat men gelijk moet geven aan de auteurs die zeggen dat het begrip orgaan in de praktijk geen nut heeft (Cambier, op. cit. blz. 182 en vgd.; Wigny, dr. adm. b., blz. 166; Mast, noot onder Gent, 24 Mei 1946, Rev. crit. jurispr. b. 1947, 128; contra : Dabin, noot onder Verbr., 16 December 1948, Rev. cr. jurispr. b. 1949, 97).

* * *

De Franse rechtspraak en rechtsleer onderscheiden, wat de persoonlijke aansprakelijkheid van de ambtenaar van een openbaar bestuur betreft, tussen « faute de service » en « faute personnelle ».

Dit systeem der dienstfout en der persoonlijke fout zet het ganse stelsel der aansprakelijkheid volgens het burgerlijk recht ter zijde. De aansprakelijkheid van burgerlijk recht komt er zich bij voegen, als de ambtenaar een zware fout pleegde, hetgeen er dus op neerkomt bij nadere beschouwing te spreken over « fait détachable de l'acte administratif ou de la fonction administrative » (Planiol et Ripert, VI, blz. 966, nota 7; blz. 976, al. 1 en 2).

De ambtenaar begaat een dienstfout als hij meent zijn ambt uit te oefenen met de fout te begaan; hij begaat een persoonlijke fout als hij zich van zijn ambt bedient om de fout te bedrijven (Berthélemy, Traité élém. dr. adm., 12e uitg., blz. 86).

De maatstaf dus om een ambtenaar aansprakelijk te stellen, rust op het begrip dienstfout, begrip dat uitstekend toegelicht is door het advies van de Regeringscommissaris vóór Cons. d'Et. fr., 26 Juli 1918 (S. 1918, 19, III, 41) en door de noot Hauriou. (Men notere echter dat de persoonlijke fout van de ambtenaar niet de aansprakelijkheid van het openbaar bestuur uitsluit, als er tevens een slechte werking van het openbaar bestuur vastgesteld is; deze zienswijze steunt op talrijke beslissingen door de Regeringscommissaris aangehaald.) Deze rechtspraak is sinds dit arrest stevig gevestigd (Cons. d'Et. fr. 13 December 1940, 20 Jan. en 16 Maart 1945, S. 1045, III, 22, 42, 43). Zelfs is aangenomen dat de administratie zich, bij overeenkomst, geldig mag ontslaan van haar dienstfouten (Cons. d'Et. fr., 16 Juni 1944, S. 1045, III, 37).

Practisch biedt dit stelsel ook moeilijkheden omdat het zelden voorkomt dat het onderscheid tussen dienstfout en persoonlijke fout van zelf sprekend is, des te minder omdat de middelen en de mogelijkheden om de fout te bedrijven ter beschikking gesteld zijn van de ambtenaar door het bestuur zelf waar hij deel van uitmaakt (zie voorbeelden der Franse rechtspraak in Berthélemy, op. cit., blz. 86 en 87).

Wat het aanwenden dezer theorie betreft in ons recht heeft Procureur-Generaal P. Leclercq in zijn advies voor het arrest van het Hof van Verbreking d.d. 14 April 1921 (P. 1921, I, 136) gezegd, dat in België dit onderscheid niet gekend is (ibid., blz. 142, 1e kolom). Als nochtans M. Vauthier (Précis, blz. 519) spreekt over de fout die los gemaakt kan worden van de dienst, meent hij dat de ambtenaar alleen en persoonlijk aansprakelijk is en benadert hij zeer dicht

de Franse zienswijze. Dit standpunt komt te worden bijgetreden door de Rechtbank te Luik (21 Februari 1949, J. T. 1949, 294), die meteen de theorie van het orgaan een nieuwe wending geeft.

Het moeilijke punt is de juiste afbakening te kennen van het terrein der dienstfout; om deze moeilijkheid op te lossen heeft men echter niet het onderscheid tussen aangestelde en orgaan in het leven geroepen.

Een tweede besluit is dat de oplossing door de Franse rechtspraak gegeven als logischer voorkomt dan die der Belgische rechtspraak (zie nochtans de critiek der Franse oplossing, Rev. adm. 1930, blz. 149 en vgd.).

* * *

De burgers hebben er recht op dat de bestuurlijke instellingen van het land op regelmatige wijze hun normale werking verrichten (vergelijk : Wigny, op. cit. blz. 169).

De werking dezer instellingen geschiedt door tussenkomst van fysieke personen, de ambtenaren.

De openbare besturen hebben het recht hun ambtenaren aan te werven door een dienstcontract met hen af te sluiten, indien zij zulks nuttig achten (Novelles, Institutions communales, n° 321; De Page, IV, n° 846); op deze contracten is het burgerlijk recht toepasselijk (Verbr., 7 October 1943, P. 1943, I, 382; Brussel, 20 Maart 1948, Rev. dr. adm. 1948, 70 en noot J.-G. Renauld).

Anderzijds worden de ambtenaren aangeworven zoals het door verscheidene reglementeringen voorzien is, o.a. langs het Vast Wervingssecretariaat om.

Ten slotte zijn er de ambtenaren, die, na verkozen te zijn, tot een politieke functie worden benoemd.

Indien de ambtenaren, welke ook de wijze is waarop zij benoemd worden, foutief inwerken op de rechten en belangen der burgers die de natie samenstellen, ontstaat een recht op vergoeding in hoofde der burgers die schade lijden.

Er kan geen onderscheid gemaakt worden naargelang de fout gepleegd werd door een orgaan of door een aangestelde der overheid, omdat ter zake het onderscheid niet gekend is dat in burgerlijk recht bestaat (Wodon, Le contrôle juridictionnel, blz. 235). Het Hof van Verbreking gebruikt trouwens beide woorden orgaan en aangestelde om het verband tussen elk hunner en de meester of het openbaar bestuur te karakteriseren (Verbr., 6 December 1937, P. 1937, I, 370; id. 25 Februari 1926, P. 1926, I, 261) : de aangestelde moet als orgaan van zijn meester aangezien worden; de verantwoordelijkheid die ten laste van het openbaar bestuur valt namens zijn aangestelde, is diegene die ten zijnen laste zou vallen indien de zagezegde aangestelde zijn orgaan ware.

Zowel het orgaan als de aangestelde van een openbaar bestuur werken ten voordele van het algemeen belang, voor een onbaatzuchtig doel en zonder eigen voordeel. Het openbaar bestuur wordt op dezelfde wijze gediend door een orgaan als door een aangestelde. Het bestaan van een andere rechtsverhouding tussen openbaar bestuur en orgaan of aangestelde beïnvloedt in genende de betrekkingen die het openbaar bestuur onderhoudt met particulieren. Volgens Wodon (op. cit., blz. 235) moet de benaming orgaan voorbehouden blijven aan de ambtenaren van hoge rang en die van aangestelde voor de ambtenaren van lange rang, deze laatste de ondergeschikte van eerstgenoemde zijnde (Rep. pr. dr. b., V° Fonctionnaire, 9, geeft een hiërarchische indeling, gesteund op de benaming ambtenaar, bediende, agent).

Volgens Vauthier (op. cit., n° 36) bestaat er tussen de ambtenaar en het openbaar bestuur een overeen-

komst met wederzijdse verplichtingen (taak uitvoeren — wedde uitkeren), alhoewel het contractueel element zwak afgetekend is. Zekere gegevens lijken op die van de dienstverhuring, zodat hij spreekt over de niet genoemde overeenkomst «*contrat de service public*».

Sommige ambtenaren (de rekenplichtigen van de Staat) vertonen al de eigenschappen verbonden aan het begrip orgaan, doch worden behandeld als betaalde lasthebbers in de zin van het Burgerlijk Wetboek (E. Flamme, *Responsabilité envers l'Etat des fonctionnaires du Ministère des finances*, Rev. adm., 1940, 341 en vgd., speciaal blz. 348).

Al de openbare ambten hebben onderling een nauw verband, spruitende uit de samenwerking om de regelmatige en doorlopende werking der openbare diensten te verzekeren en voor enig doel hebbende aan het algemeen belang te voldoen. Er zijn geen organen, noch aangestelden van elkaar te onderscheiden, er bestaan slechts agenten, met machten bekleed en persoonlijk aansprakelijk voor hun eigen daden. De Staat is de soevereine meester van deze machten en is gehouden tot de schade, verwekt door de werking dezer machten. Hij is gehouden, volgens het gemeen recht op voet van B. W. 1382 of 1384, al. 3 (zie Seeldrayers, in Rev. adm. 1940, blz. 164).

Meermaals zal de ambtenaar gedekt zijn door een dienstorder van zijn overste en het zal uiteindelijk het hoofd van het departement of de dienstoverste zijn die de juridische verantwoordelijke dader zal zijn. En de fout van de ambtenaar, klein raderwerk van een grote machine, zal zeer dikwijls niet te onderscheiden zijn van de foutieve handelwijze van het bestuur zelf (Novelles, Lois pol. et adm., II, Constitution, n° 375).

Het begrip orgaan heeft een theoretisch nut, doch in de praktijk kan de persoon van het orgaan niet opgeslorpt worden door de morele rechtspersoon voor wie hij handelt.

Indien in de werking van een openbaar bestuur, een zijner organen, aangestelden of agenten, in de mogelijkheid is bedrog, een zware fout, afwending of overschrijding van macht te plegen, dan is zulks te wijten aan de slechte werking van de openbare dienst zelf, die dan uit dien hoofde persoonlijk aansprakelijk is. Voor de zware fout en het bedrog wordt de dader strafrechtelijk gestraft. Tegen de overschrijding en afwending van macht bestaat het middel om de gestelde overheidsdaden te doen vernietigen door een verhaal voor de Raad van State (wet 23 December 1946, art. 7). Deze straffen en vernietigingen zouden zonder praktisch gevolg blijven voor het slachtoffer zelf als het niet door het bestuur, hetzij zich moest gesteld zien in de rechtstoestand die het beoogde, hetzij vergoed mocht worden voor de schade, geleden door de onrechtmatige daad of door de krenking van zijn recht. Het is immers onrechtvaardig en juridisch niet verantwoord dat de openbare besturen slechts gehouden zijn voor de lichtste fouten van hun ambtenaren, doch vrijgesteld zijn van alle vergoeding, voor de zware fouten en de misdrijven dezer zelfde ambtenaren ter gelegenheid hunner functie gepleegd, die veel meer schade te weeg brengen aan de particulieren.

Ons besluit is dus :

Als de oorzaak der verwekte schade of der krenking van burgerlijke rechten te wijten is aan de functie zelf of aan de middelen en mogelijkheden die door de functie ter beschikking staan van de ambtenaar, van de aangestelde of van de agent, dan is het openbaar bestuur aansprakelijk samen met zijn ambtenaar, aangestelde of agent, tegenover de particulier.

Georges GOETHALS,

Advocaat.

RECHTSPRAAK

HOF VAN VERBREKING

2e Kamer. — 27 Juni 1949.

Voorzitter : M. de Coquéau des Mottes.

Raadsheer-Verslaggever : M. Bayot.

Advocaat-Generaal : M. Colard.

Bevoegdheid *ratione loci* in strafzaken. — Van openbare orde.

In strafzaken kan de exceptie van onbevoegdheid «ratione loci» opgeworpen worden in elke stand der zaak, daar de wettelijke regeling van de rechterlijke bevoegdheid in strafzaken (zowel betreffende als volstrekke) geschied is in het belang der maatschappij en bijgevolg van openbare orde is.

Roelandt, Lauwers t/ De Bontridder.

Gelet op het bestreden vonnis, op 17 Januari 1949 gewezen door de Correctionele Rechtbank te Gent;

Over het enig middel : schending van artikel 408 van het Wetboek van Strafvordering, doordat het bestreden vonnis, uitspraak doende over het hoger beroep, dat tegen de beslissing van de Politierechtbank te Evergem werd ingesteld, een voor de eerste maal in hoger beroep opgeworpen exceptie van onbevoegd-

heid *ratione loci* heeft van de hand gewezen om de enige reden dat ze voor de eerste rechter niet aangevoerd werd :

Overwegende dat de aanleggers rechtstreeks vóór de Politierechtbank te Evergem werden gedagvaard, de eerste als beklagde, de tweede als burgerlijk verantwoordelijk, om te Evergem op 30 Juni 1947 een overtreding te hebben begaan van de verkeerspolitie;

Overwegende dat beiden hoger beroep instelden tegen de door de politierechter uitgesproken beslissing van veroordeling;

Overwegende dat de aanleggers vóór de Correctionele Rechtbank te Gent, zetelende in hoger beroep, tot de onbevoegdheid *ratione loci* van de eerste rechter besloten, omdat de feiten van de betichting volgens hen begaan werden op het grondgebied van Lovendegem, kanton Zomergem;

Overwegende dat het bestreden vonnis die exceptie van onbevoegdheid van de hand wijst, omdat ze niet vóór de eerste rechter werd opgeworpen;

Overwegende dat in strafzaken niemand kan worden onttrokken aan de rechter die de wet hem toekent;

Overwegende dat de verdeling van de berechting der strafbare feiten over de verschillende soorten van gerechten en over de gerechten van dezelfde soort bij de Wet geregeld is in het belang van de Maatschappij en bijgevolg van openbare orde is;

Dat daaruit volgt dat de exceptie van onbevoegdheid in elke stand der zaak kan worden opgeworpen;

Overwegende bijgevolg dat, wijl de bestreden beslissing niet wettelijk gemotiveerd is, zij artikel 97 der Grondwet heeft geschonden;

Wat de op de vordering van de burgerlijke partij gewezen beslissing betreft;

Overwegende dat de verbreking van de op de publieke vordering uitgesproken beslissing de verbreking medebrengt van de op de vordering van de burgerlijke partij uitgesproken beslissing;

Om die redenen :

Verbreekt het bestreden vonnis voor zover het veroordelingen heeft uitgesproken ten laste van de aanleggers;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van de Rechtbank van eerste aanleg te Gent en dat melding er van zal gemaakt worden op de kant van het vernietigd vonnis;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde;

Legt de kosten ten laste van de burgerlijke partij.

HOF VAN VERBREKING

1e Kamer. — 5 Mei 1949.

Voorzitter en Verslaggever : M. Wouters.
Advocaat-generaal : M. Colard.

Evocatie. — Uitzondering op het beginsel van de dubbele instantie. — Verzuim van de rechter in hoger beroep om definitief uitspraak te doen over bepaald onderdeel van de eis. — Cassatie.

Het recht van evocatie is een uitzondering op het beginsel van de dubbele instantie, ingevoerd in een belang van openbare orde met het doel aan partijen een vluggere en minder kostbare rechtsbedeling te verschaffen; het zou derhalve zijn reden van bestaan verliezen, indien de gerechten in hoger beroep niet terzelfdertijd en definitief bij één en dezelfde uitspraak zouden beslissen over de grond der zaak.

Ten onrechte heeft de rechter in hoger beroep zich er van onthouden definitief uitspraak te doen over de eis tot ontbinding en de gevolgen daarvan, alsmede over de kosten, zowel betreffende de hoofdeis als betreffende de tegeneis.

Dothey t/ Casalengo.

Gelet op het bestreden vonnis, d.d. 10 April 1948 gewezen door de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel, uitspraak doende in hoger beroep;

Over het tweede middel : schending van de artikelen 473, in het bijzonder 473 alinea's 1 en 2 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging, vermeld alinea 2 gewijzigd door artikel 13 van de wet van 15 Maart 1932 tot wijziging van de wetten op de rechterlijke inrichting en de bevoegdheid, voor zoveel als nodig 13 van de wet van 15 Maart 1932,

doordat het bestreden vonnis, na het vonnis op tussengeschied d.d. 10 April 1947 en het vonnis alvorens recht te doen d.d. 12 Juni 1947 te hebben tenietgedaan, de zaak aan zich heeft getrokken zonder over de grond uitspraak te doen door een en hetzelfde vonnis, vermits het een onderzoeksmaatregel heeft bevolen, wat de oorspronkelijke eis van appellandt betreft, en daarenboven de gezamenlijke kosten heeft voorbehouden, ter-

wijl krachtens artikel 473 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging, in geval van hoger beroep tegen een interlocutoir vonnis of een definitief vonnis op tussengeschied, de Hoven en andere Rechtbanken in hoger beroep over de aan-zichtrekking en over de grond der zaak definitief uitspraak moeten doen door een en hetzelfde vonnis :

Overwegende dat het recht van aan-zichtrekking, uitzondering op het principe van de dubbele aanleg, ingevoerd in een belang van openbare orde met het doel aan de partijen een vluggere en minder kostbare rechtsbedeling te verschaffen, zijn reden van bestaan zou verliezen, indien de Rechtbanken in hoger beroep niet terzelfdertijd bij een en hetzelfde vonnis definitief uitspraak zouden doen over de grond der zaak ;

Overwegende dat het bestreden vonnis, na aan zich te hebben getrokken, geïntimeerde's tegeneis afwijst, uitspraak doet over zekere punten van de hoofdeis en, alvorens recht te doen op de andere punten van die eis, een deskundig onderzoek beveelt en alle kosten voorbehoudt ;

Overwegende dat aldus de rechter in hoger beroep zich er van onthouden heeft definitief uitspraak te doen, namelijk over de eis tot ontbinding en de gevolgen er van en over de kosten, zowel van de hoofdeis als van de tegeneis ; dat de Rechtbank de in het middel aangeduide wetsbepalingen heeft geschonden ;

Om deze redenen :

En zonder acht te slaan op de andere middelen,
Verbreekt het bestreden vonnis ;

Beveelt dat onderhavig arrest zal overgeschreven worden op de registers van de Rechtbank van eerste aanleg te Brussel en dat melding er van zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing ;

Verwijst de zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel, zetelende in hoger beroep ;

Veroordeelt aanlegger tot de kosten.

RAAD VAN STATE

3e Kamer. — 20 Mei 1949

Voorzitter : M. Vauthier (verslaggever)
Raadsheren : M.M. Moureau en De Bock.
Advocaat : Mr. Jamsin.

1. Substantiële vormen. — Organieke en reglementaire uitvoeringsbesluiten. — Advies van de Raad van State. — Verzuim ervan grond tot nietigverklaring.
2. Besluiten en reglementen. — Organiek en reglementair karakter van het K.B. 30 Augustus 1948 (wijziging K.B. 9-12-1849, organiek reglement Rijksuniversiteiten, en K.B. 4 September 1930, toekenning academische graden Rijksuniversiteiten).

1. Buiten het regelmatig vastgestelde geval van dringende spoed, is het raadplegen van de afdeling wetgeving van de Raad van State betreffende alle voorontwerpen van organieke en reglementaire uitvoeringsbesluiten (artikel 2, lid 2, wet 23 December 1946) een substantiële formaliteit, waarvan het verzuim een grond is tot nietigverklaring, bij toepassing van artikel 9 der wet van 23 December 1946.

2. Diende als organiek en reglementair besluit te worden beschouwd, het hierbij vernietigde Besluit van de Regent van 30 Augustus 1948, tot wijziging van het Koninklijk Besluit van 9 December 1849, houdende goedkeuring van het organiek reglement op de Rijksuniversiteiten en van het Koninklijk Besluit van 4 September 1930, betreffende het toe-

kennen der academische graden door de Rijksuniversiteiten.

Legrand t./ Belgische Staat (Minister van Openbaar Onderwijs).

De Raad van State,

Gezien het verzoekschrift ingediend 21 December 1948 door Fernand Legrand, dat als voorwerp heeft de nietigverklaring van het Besluit van de Regent van 30 Augustus 1948, medeondertekend door de Minister van Openbaar Onderwijs, tot wijziging van het koninklijk besluit van 9 December 1849 houdende goedkeuring van het organiek reglement op de Rijksuniversiteiten en het Koninklijk besluit van 4 September 1930 betreffende het toekennen der academische graden door de Rijksuniversiteiten;

Overwegende dat de verzoeker zijn beroep tot nietigverklaring van het Besluit van de Regent van 30 Augustus 1948 grondt op de overtreding van de substantiële vormen, die zijn opgelegd bij artikel 2, alinea 2 van de wet van 23 December 1946, houdende instelling van een Raad van State; dat, luidens deze bepaling, met uitzondering van de dringende gevallen, de ministers aan het beredeneerd advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State de tekst onderwerpen van alle voorontwerpen van organieke en reglementaire uitvoeringsbesluiten; dat deze bepaling door het Besluit van de Regent van 30 Augustus 1948 niet werd in acht genomen;

Overwegende dat de verplichting, om de tekst van alle voorontwerpen van organieke en reglementaire besluiten aan het beredeneerd advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State te onderwerpen, van dwingende aard is; dat de wet, bij het bepaalde in artikel 2, alinea 2, een substantiële formaliteit heeft ingesteld van de inachtneming waarvan de geldigheid van alle organieke en reglementaire besluiten afhangt; dat enkel in dringende gevallen de wet uitzondering op deze regel toelaat;

Overwegende dat het Besluit van de Regent van 30 Augustus 1948 een organiek en reglementair besluit is; dat dit besluit het koninklijk besluit wijzigt van 9 December 1849, houdende goedkeuring van het organiek reglement op de Rijksuniversiteiten, genomen ter uitvoering van de wet van 15 Juli 1849 tot regeling van het op rijkskosten gegeven hoger onderwijs; dat het, anderzijds, het koninklijk besluit wijzigt van 4 September 1930 betreffende het toekennen van de academische graden door de Rijksuniversiteiten; dat het reglementair karakter van dit laatste besluit volgt uit het feit dat het beschikkingen van algemene aard neemt met het oog op de uitvoering van de wet van 21 Mei 1929 betreffende het toekennen der academische graden en het programma der universitaire examens; dat het feit dat het nietig beweerde besluit enkel een aanpassing is van een vorige bepaling, het organiek en reglementair karakter er van niet wijzigt;

Overwegende dat artikel 64 van de wet van 23 December 1946 houdende instelling van een Raad van State bepaalt: «Deze wet treedt in werking op de datum bij koninklijk besluit te bepalen»; dat, ter uitvoering van deze bepaling waarop de wet helemaal in werking treedt heeft vastgesteld op 23 Augustus 1948; dat van die datum af, behoudens de dringende gevallen, het verzuim van de substantiële formaliteit, ingesteld bij artikel 2, alinea 2, van de wet van 23 December 1946, een reden is tot nietigverklaring, bij toepassing van artikel 9 van voornoemde wet, van elk besluit waar dit verzuim wordt vastgesteld;

Overwegende dat er niet vastgesteld is dat het besluit dringend is (1);

Besluit:

Artikel 1. — Het besluit van de Regent van 30 Augustus 1948, tot wijziging van het koninklijk besluit van 9 December 1849, houdende goedkeuring van het organiek reglement op de Rijksuniversiteiten, en het koninklijk besluit van 4 September 1930, betreffende het toekennen der academische graden door de Rijksuniversiteiten, wordt vernietigd.

Artikel 2. — Dit arrest zal in zijn geheel, in dezelfde vormen als het vernietigd besluit worden bekendgemaakt.

Artikel 3. — De kosten, begroot op de som van 300 frank, zijn ten laste van de Staat.

(1) Franse tekst: « Considérant que l'urgence n'est pas constatée. »

RAAD VAN STATE

3e Kamer. — 20 Mei 1949.

Voorzitter: M. Vauthier.

Raadsheren: MM. Moureau (verslaggever) en De Bock.
Advocaten: Mrs Baccara en Janssens-Brigode.

1. Substantiële vormen. — Organieke en reglementaire uitvoeringsbesluiten. — Advies van de Raad van State. — Middel ambtshalve op te werpen. — Nietigverklaring.
2. Besluiten en reglementen. — Organiek en reglementair karakter van het M.B. 4 September 1948 (vergunningen brood- en banketbakkers).

1. Buiten het regelmatig vastgestelde geval van dringende spoed, is het raadplegen van de afdeling wetgeving van de Raad van State betreffende alle voorontwerpen van organieke en reglementaire uitvoeringsbesluiten (artikel 2, lid 2, wet 23 December 1946) een substantiële formaliteit, waarvan het verzuim door de afdeling administratie van de Raad desnoods ambtshalve moet worden vastgesteld, wanneer zij kennis neemt van een verzoek tot nietigverklaring van een zodanig besluit.
2. Diende als organiek en reglementair besluit te worden beschouwd, het hierbij vernietigde Ministerieel Besluit van 4 September 1948, betreffende de bijzondere voorwaarden voor het verlenen van vergunningen aan brood- en banketbakkers.

Groepering van het Belgisch Bakkersbedrijf e.a. t/ Belgische Staat (Minister van Economische Zaken en Middenstand).

De Raad van State,

Gezien het verzoekschrift van 4 November 1948, ingediend door de Groepering van het Belgische Bakkersbedrijf V.Z.W., en de verzoekschriften van 5 November 1948 ingediend door « La Corporation des Boulangers de Charleroi », erkende beroepsvereniging, Zéphirin Jacquet en Frédéric Koch, bakkers, « La Corporation des Boulangers de la Région de Soignies », erkende beroepsvereniging, welke verzoekschriften strekken tot nietigverklaring van het ministerieel besluit van 4 September 1948 betreffende de bijzondere voorwaarden voor het verlenen van vergunningen aan brood- en banketbakkers;

.....

Overwegende dat, overeenkomstig artikel 2, alinea 2, van de wet houdende instelling van een Raad van State, de ministers aan het advies van de afdeling

wetgeving van deze Raad de tekst onderwerpen van alle voorontwerpen van organieke en reglementaire uitvoeringsbesluiten; dat deze bepaling vervat is in een wet van openbare orde; dat zij dwingend is; dat zij enkel in dringende gevallen uitzondering duldt; dat, buiten het regelmatig vastgestelde dringend geval, het raadplegen van de afdeling wetgeving een substantiële formaliteit is, op het verzuim waarvan, desnoods ambtshalve, moet worden gewezen door de afdeling administratie van de Raad van State, waarbij een aanvraag tot nietigverklaring van zulk een besluit aanhangig is gemaakt;

Overwegende dat het ministerieel besluit van 4 September 1948 een regime tot verlening van vergunningen aan broodbakkers, banketbakkers en brood- en banketbakkers hernieuwt, wijzigt en aanvult; dat dit besluit een organiek karakter heeft; dat het, ten aanzien van al wie een dezer beroepen uitoefent of zulks voornemens is, deze uitoefening regelt; dat het aan het advies van de afdeling wetgeving niet werd onderworpen en tot dekking van het verzuim van deze formaliteit geen redenen van dringende noodzakelijkheid aanvoert;

Besluit :

Artikel 1. — Het ministerieel besluit van 4 September 1948 betreffende de bijzondere voorwaarden voor het verlenen van vergunningen aan brood- en banketbakkers wordt vernietigd.

Artikel 2. — Dit arrest zal in zijn geheel en in dezelfde vormen als het vernietigde besluit worden bekend gemaakt.

Artikel 2. — De kosten, begroot op de som van 1.500 frank, zijn ten laste van de Staat.

NOOT :

Besluit en reglement. — Inhoud en vorm.

De beide arresten van 20 Mei 1949, die in dit nummer worden gepubliceerd, vestigen de aandacht op het probleem van de interpretatie der woorden « organieke en reglementaire uitvoeringsbesluiten », zoals deze vermeld worden in artikel 2, lid 2, der wet van 23 December 1946. Samen met het latere arrest François van 26 Augustus 1949 (reeds gepubliceerd in R. W., jaargang 1949-1950, kol. 72-76), vormen zij belangrijke onderdelen van een groeiende jurisprudentiële theorie over de reglementaire handelingen.

I.

1. Het blijkt wel dat één enkele gedachte in verschillende bewoordingen tot uiting komt in :

- artikelen 67, 107 en 129 van de Grondwet, alsmede artikel 8 van de Congowet van 18 October 1908, in welke bepalingen telkens gehandeld wordt over « reglementen en besluiten (*règlements et arrêtés*) »;
- de oorspronkelijke tekst van artikel 1 der wet van 6 Maart 1818, waarin spraak was van « algemene maatregelen of reglementen van inwendig bestuur van den Staat »;
- artikel 6 van de wet van 18 April 1898, waarbij, wat de publicatie betreft, zoals in de vroegere wet van 28 Februari 1845, een afzonderlijke regeling wordt getroffen voor koninklijke besluiten, die niet de algemeenheid der burgers aanbelangen (*arrêtés royaux qui n'intéressent pas la généralité des citoyens*) ;
- artikel 2, lid 2, van de wet van 23 December 1946, waarbij raadpleging van de Raad van State

wordt voorgeschreven voor « organieke en reglementaire uitvoeringsbesluiten » (*arrêtés d'exécution, organiques et réglementaires*).

2. Die éne gedachte is, naar onze mening, het functionele en materiële onderscheid tussen twee soorten van koninklijke besluiten, resp. ministeriële handelingen :

- degene, die als daden van wetgeving dienen beschouwd te worden;
- degene die als daden van bestuur of van rechtspraak dienen beschouwd te worden.

Formeel, d.w.z. wat de oorsprong betreft, kan er geen onderscheid worden gemaakt tussen koninklijke besluiten van de ene of andere soort, of tussen ministeriële besluiten van de ene of andere soort. Wel echter materieel, wat de inhoud betreft.

3. Als *reglement* dient beschouwd te worden de koninklijke of ministeriële acte, waardoor *in abstracto* een of meer rechtsregelen worden geformuleerd en also een daad van wetgeving wordt gesteld.

Het is de acte, die beantwoordt aan de materiële definitie der wet van Mathieu Leclercq : « *la formule du droit chez une nation* », « *la règle commune aux personnes et aux choses placées dans les mêmes conditions* » (concl. vóór Cass. 26 Juni 1847; Pas. 1847, I, 412-414); of aan deze van Duguit : « *l'acte par lequel l'Etat formule une règle de droit objectif ou crée des règles, organise des institutions destinées à assurer la mise en œuvre d'une règle de droit objectif* », « *une disposition par voie générale* », « *une disposition qui ne disparaît pas après son application à un cas prévu et déterminé d'avance, mais qui survit à cette application, et qui s'appliquera, tant qu'elle ne sera pas abrogée, à tous les cas identiques à celui qu'elle prévoit* » (Manuel de droit constitutionnel, § 34, blz. 152); want wezenlijk is er geen verschil tussen de wet en het reglement : « *La loi et le règlement sont des actes d'une nature identique, ...des actes qui participent tous deux à l'élaboration de la partie générale de l'ordonnement juridique* » (R. Bonnard, noot in Sirey, 1932, III, 1-4). Dit begrip van het reglement blijkt algemeen aanvaard in België, Frankrijk en Nederland (vgl. de bepalingen in *Répertoire pratique de droit belge*, dl. IX, V° *Pouvoir exécutif*, nr 34; Prof. F. E. De Visschere in *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen*, 1946, blz. 266-267; M. Waline, *Manuel élémentaire de droit administratif*, blz. 31; C. W. van der Pot, *Handboek*, blz. 310; W. F. Wijthoff, *Staatsinrichting van Nederland*, blz. 150). In de tekst van het Burgerlijk Wetboek zelf wordt in artikel 5 gesproken van « *disposition générale et réglementaire* ».

4. Tot de categorie der reglementen behoren voornamelijk :

- de algemene maatregelen ter uitvoering van een of meer wetten (zoals bij voorbeeld het besluit van de Regent van 23 Augustus 1948, genomen in uitvoering van artikel 6 der wet van 31 Maart 1898, op de beroepsverenigingen);
- de algemene maatregelen van politie, rechtstreeks gefundeerd op grondwettelijke prerogatieven des Konings (zoals bij voorbeeld het koninklijk besluit van 1 September 1939, waarbij, met inachtneming van de toenmalige internationale toestand, het vertoon van vreemde vlaggen verboden werd);
- de algemene maatregelen betreffende de inrichting en werking van openbare diensten, welke maatregelen eveneens, voorzover het diensten

betreft die ressorteren onder de uitvoerende macht, rechtstreeks steunen op de Grondwet (zoals het koninklijk besluit van 2 October 1937, houdende statuut van het Rijkspersoneel, het besluit van de Regent van 21 Juni 1949, houdende geldelijk statuut van het personeel der Rijksbesturen, de talrijke organieke reglementen, kader- en barema-besluiten voor de afzonderlijke departementen van algemeen bestuur).

Deze drie soorten van reglementen worden, wat Frankrijk betreft, klaar toegelicht door Hauriou in zijn *Précis de droit administratif et de droit public*, blz. 59.

5. Als gewoon besluit, als besluit *sensu stricto*, dient beschouwd te worden de koninklijke of ministeriële acte, waardoor in concreto toepassing wordt gemaakt van rechtregelen op een bepaald geval en waarbij also een daad van bestuur of van rechtspraak wordt tot stand gebracht.

De benoeming van een officier, ambtenaar of magistraat, het verlenen van een titel van adeldom of van een ridderorde, de ontbinding van de Wetgevende Kamers, de vernietiging van een provinciale of gemeentelijke maatregel, het verlenen van genade aan een veroordeelde, zijn zovele voorbeelden van gewone besluiten.

II.

1. In de terminologie van oudere teksten blijkt het kwalificatief « organiek » (*organique*) dezelfde betekenis te hebben als « reglementair » (*règlementaire*). Dit blijkt onder meer uit het onderscheid gemaakt door artikelen 54 en 55 van het *sénatusconsulte organique* van 16 thermidor jaar X, tussen het gewone *sénatusconsulte* en het *sénatusconsulte organique*. Het is ook nu nog mogelijk dezelfde opvatting voor te staan en de woorden « organieke en reglementaire besluiten » te beschouwen als een der vele juridische tautologieën, waaraan ons de teksten hebben gewoon gemaakt.

2. In latere jaren heeft zich nochtans een meer restrictieve terminologie ontwikkeld, waardoor men de benaming van organieke besluiten begon voor te behouden voor een bepaalde soort van reglementen, deze die wij hoger hebben ontmoet, onder I, nr 4, c : degene die een openbare dienst of een instelling organiseren (M. Vauthier, *Précis de droit administratif de la Belgique*, blz. 25, door wie de termen van artikel 2, lid 2, klaarblijkelijk werden geïnspireerd), degene die betrekking hebben op de organisatie en de werking van een openbare dienst (M. Hauriou, noot bij Tribunal des Conflits, 29 Juli 1916, in *Sirey*, 1917, III, 1-9; F. Moreau, *Le Règlement administratif*, blz. 392; M. Waline, *Manuel élémentaire de droit administratif*, blz. 38). Alzo iets dat tot op een zekere hoogte overeenstemt met de Duitse *Verwaltungsverordnungen*.

In de Franse rechtsleer vormt het organieke reglement meestal een tweeluik met het politiereglement. Beide samen vormen de dubbele uiting van de eigen reglementaire bevoegdheid van de uitvoerende macht (vgl. J. Brethe de la Gressaye et M. Laborde-Lacoste, *Introduction générale à l'étude du droit*, blz. 210; Conseil d'Etat, 19 Februari 1904; Lebon, 1904, 131; Conseil d'Etat, 8 Augustus 1919; Lebon, 1919, 737; Conseil d'Etat, 7 Februari 1936; *Sirey*, 1937, III, 113).

III.

1. Het materiële onderscheid van besluiten en reglementen heeft echter ook formele gevolgen. De reglementen als zodanig zijn onderworpen aan zekere

formaliteiten, die ofwel niet, ofwel op een andere wijze voorgeschreven zijn voor de gewone besluiten. Het betreft :

- a) de raadpleging van de Raad van State;
- b) de publicatie in het Staatsblad.

2. Alle reglementen dienen voorafgaandelijk onderworpen te worden aan het advies van de afdeling wetgeving van de Raad van State (artikel 2, lid 2, van de wet van 23 December 1949).

De tekst van de wet van 23 December 1946 biedt echter een moeilijkheid, waar hij spreekt van organieke en reglementaire *uitvoeringsbesluiten*. Wil dit nu beduiden dat de verplichting, de Raad van State te horen, alleen geldt voor de reglementen, genomen ter uitvoering van een of meer wetten, desgevallend ook voor organieke maatregelen betreffende door de wet ingestelde openbare diensten, doch niet door die reglementen, welke rechtstreeks steunen op grondwettelijke prerogatieven van de Kroon? Of dienen ook deze laatste als uitvoeringsbesluiten te worden beschouwd, doch dan als uitvoeringsbesluiten van de Grondwet of van het geheel der wetten? Maar, indien men deze tweede opvatting aanneemt, geeft men dan niet aan de wet van 23 December 1946 een ongrondwettelijke betekenis doordat zij in die hypothese zou tussengekomen zijn in de wijze van uitoefening van 's Konings grondwettelijke prerogatieven, waarin de wet zich juist niet heeft te mengen? In dit opzicht zouden eigenlijk ook constitutionele bezwaren voor artikel 2, lid 2, in zijn geheel, kunnen gemaakt worden.

3. Wat er ook van weze, de rechtspraak ingeluid door beide arresten van 20 Mei 1949 beschouwt deze voorafgaandelijke raadpleging als een substantiële formaliteit, die eventueel haar sanctie zal vinden in artikel 9 van de wet van 23 December 1946, of, in voorkomend geval, in artikel 107 van de Grondwet.

4. Eens tot stand gekomen, dienen de reglementen, om verbindende werking te verkrijgen, in *extenso* gepubliceerd te worden in het Staatsblad. Voor gewone besluiten volstaat de notificatie aan de belanghebbenden en de publicatie bij uittreksel, tenzij zelfs deze publicatie geen openbaar nut zou vertonen.

Artikel 129 van de Grondwet voorziet uitdrukkelijk dat de modaliteiten der publicatie van wetten, reglementen en besluiten door de wet dienen te worden geregeld. Dit geschiedde, wat reglementen en besluiten betreft, laatstelijk door de artikelen 5 en 6 der wet van 18 April 1898, nader gewijzigd door de wet van 3 Augustus 1924.

5. De regelmatige publicatie dient evenzeer als de raadpleging van de Raad van State als een substantiële formaliteit beschouwd te worden, hoewel in de praktijk zeer dikwijls tegen de publicatievoorschriften wordt gezondigd.

IV.

1. Bij de onderlinge verhouding tussen reglementen en gewone besluiten dient men niet de rechtspraak van het latere arrest François uit het oog te verliezen (Raad van State, 26 Augustus 1949, R. W. 1949-1950, 72-76). Hierdoor worden de gewone besluiten eveneens onderworpen aan de *Rule of Law*, zoals deze geformuleerd wordt in de voorafbestaande reglementen, ook wanneer zij van hetzelfde gezag uitgaan. Het principe « *patere legem quam ipse fecisti* », dwingt alzo, samen met de strenge toepassing van artikel 2, lid 2, tot duidelijke onderscheiding van abstracte en concrete maatregelen, en zelfs, binnen het raam van de reglementen zelf, tussen de meer of minder algemene.

2. Door het geheel van deze rechtspraak, waarvan de verdere ontwikkeling met belangstelling dient af-

gewacht, wordt hier te lande een zeer hechte materiële basis gegeven aan het vroeger soms over het hoofd geziene onderscheid van besluit en reglement. Zo wordt meteen een ontwikkeling verhinderd, die er in Nederland sommige recente auteurs toe gebracht heeft de « algemene maatregel van bestuur » slechts op formele wijze van het gewone Koninklijk Besluit te onderscheiden, namelijk juist door het al of niet horen van de Raad van State en het al of niet publiceren in het Staatsblad. (In die zin J. R. Stellinga, in *Tijdschrift voor Overheidsadministratie*, 1948, blz. 182-184, en L. Keyzer, in hetzelfde tijdschrift, 1948, blz. 571, nota 7.) Deze auteurs hebben aan het materiële onderscheid verzaakt, juist doordat de regeringspraktijk in Nederland zonder enige vaste maatstaf en vooral zonder enige sanctie bepaalde onderwerpen nu eens bij gewoon Koninklijk Besluit, dan weer bij algemene maatregel van bestuur is gaan regelen.

3. Men moge hier opmerken dat in geen geval aansluiting mogelijk is bij het Franse begrip « *règlement d'administration publique* », dat bepaaldelijk een formele variëteit bedoelt van het reglement, zoals het « *décret en forme de règlement d'administration publique* » een variëteit is van de gewone besluiten. Het formele kenmerk ligt telkens in het horen van de Conseil d'Etat.

* * *

Uit de vorige uiteenzetting blijkt dat het, van technisch standpunt, een verwerpelijke praktijk is, reglementaire en concrete bepalingen in éénzelfde tekst te verenigen. Een recent bedenkelijk voorbeeld hiervan biedt het besluit van de Regent, d.d. 13 September 1949, houdende benoeming van een Rijkscommissaris en een Adjunct-Rijkscommissaris voor de Maatschappelijke Zekerheid, waarvan artikel 1 individuele benoemingen bevat en de overige artikelen organieke bepalingen inhouden.

Jan De Meyer.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

3e Kamer. — 4 Februari 1948.

Voorzitter : M. de Potter.

Raadsheren : MM. Scheyvaerts en Rutsaert.

Advocaat-Generaal : M. Willems.

Advocaten : Mrs. Hayoit de Termicourt en Marié Deloof.

Inbetalinggeving. — Rechtskarakter en strekking. — Bewijs. — Vermomde schenking met ongeoorloofde oorzaak.

Inbetalinggeving is een overeenkomst betreffende een betaling, welke verschuldigd is; zij moet onderscheiden worden van verkoop, ruiling, overdracht ener schuldvordering of schuldvernieuwing, ofschoon zij, volgens de bedoeling van partijen een novatie kan zijn.

Meer bepaaldelijk in betrekking tot verkoop heeft de inbetalinggeving niet alle gevolgen van de verkoop.

Het verschil tussen verkoop en inbetalinggeving blijkt o.a. wanneer de schuld, ter delging waarvan de overeenkomst gesloten werd, in werkelijkheid niet bestond; in geval van verkoop kan dan betaling van de koopprijs gevorderd worden; in geval van inbetalinggeving heeft deze dan geen oorzaak en kan de in betaling gegeven zaak teruggeëist worden.

De gevolgen van de inbetalinggeving moeten bepaald worden door opsporing en uitlegging van de

wil van partijen. De partij, die zich op inbetalinggeving beroept, moet haar rechtskarakter en strekking bewijzen overeenkomstig de geldende principes van het burgerlijk recht. De partij, die beweert, dat de in het proces bedoelde koopovereenkomst in werkelijkheid een inbetalinggeving was, daar zij de terugbetaling van een geldlening bedoelde, moet deze werkelijke strekking en dit rechtskarakter van de overeenkomst bewijzen.

Om terugbetaling van een lening aannemelijk te maken, moet het bewijs dezer lening geleverd worden overeenkomstig de artikelen 1351 e.v. B. W.

Een ongetekende lijst van overhandigde waarden, beweerdelijk van de hand van de beweerde ontvanger der lening, zonder nadere bepaling door wie of op welke grond die overhandiging geschied is, levert geen schriftelijk bewijs op van de lening en evenmin een begin van schriftelijk bewijs.

Een vermomde schenking, bedoeld om de voortzetting van ongeoorloofde seksuele betrekkingen te bevorderen, heeft een onwettige en onzedelijke oorzaak.

V... t/ S...

Gezien het vonnis van 3 Juli 1946 der rechtbank van eersten aanleg te Antwerpen ;

Gezien het door partij V. regelmatig ingesteld hoger beroep;

Aangezien de door appellante ingestelde vordering er toe strekt « zich enige eigenares te horen verklaren van de 2800 maatschappelijke aandelen "Nouvelles Carrières de Porphyre et Ermitage Réunis", dragende de nrs 10.111 en 12.911, alsook het opeisend beslag op deze titels in handen van de N. V. Banque d'Anvers geldig en gegrond te horen verklaren » ;

Overwegende dat de eerste rechter de vordering van V. ongegrond heeft verklaard en het gedaan beslag nietig en van generlei waarde, omdat hij de akte, op grond waarvan de opeising en inbeslagneming geschieden, als een vermomde schenking beschouwt, welke slechts bij het overlijden van de contracterende partij S. van kracht zou worden ;

Aangezien beroepster in hare besluiten verklaart, dat bij bedoelde akte de door haar opgevorderde titels in werkelijkheid niet zijn « verkocht », maar « in betaling gegeven ter terugbetaling van een lening van 700.000 franse franken, zijnde 1.400.000 Belgische franken in 1937, die zij aan S. (wiens rechthebbenden beroepen zijn) toestond op 28 November en 6 December 1930 » ;

Overwegende dat beroepster deze omstandigheid echter zonder invloed acht op de geldigheid van de akte « vermits door de schrijvers (Rép. pratique V° Obligations n° 1538; De Page III, n° 508) en door het wetboek zelf (artt. 1595 en 1701) aangenomen wordt, dat het afstaan van eene zaak in betaling van een som geld een verkoop is ;

Overwegende dat de inbetalinggeving een overeenkomst is betreffende een betaling, welke moet gedaan worden; dat zij van den verkoop evenals van de ruiling, de overdracht van schuldvordering of van novatie moet onderscheiden worden, alhoewel zij volgens de bedoeling van de partijen een novatie kan uitmaken, ofwel, wat de andere vermelde overeenkomsten betreft, er volgens de gevallen de voornaamste gevolgen van kan teweeg brengen ;

Overwegende dat, meer bepaaldelijk in betrekking tot den verkoop, de auteurs er doorgaans over eens zijn, dat de inbetalinggeving niet alle gevolgen van den verkoop meebrengt, (zie De Page Bd. III bl. 461; Laurent Bd. 24 bl. 154 n° 152; Planiol et Ripert Bd. VII

bl. 583 : il n'y a pas ici un contrat de vente proprement dit, mais seulement certains éléments du contrat de vente ... »)

Overwegende dat het verschil tusschen verkoop en inbetalinggeving, o.m., aan het licht komt, wanneer de schuld, ter delging waarvan de overeenkomst gesloten werd, in feite niet bestond : in geval van verkoop is de prijs dan eisbaar, daar er geen schuldvergelijking geschiedde ; in geval van inbetalinggeving integendeel is deze inbetalinggeving dan zonder oorzaak, en kan de gegeven zaak terug geëist worden (Planiol. Traité élém.; 9° dr. II. bl. 178; Laurent bl. 24 n° 152; Pothier - De la Vente n° 602) ;

Overwegende dat ten slotte de gevolgen van de inbetalinggeving moeten bepaald worden door opsporing en uitlegging van den wil der partijen, dat de partij, welke de inbetalinggeving inroept, haar rechtskarakter en draagwijdte moet bewijzen; dat dit bewijs volgens de geldende principes van het burgerlijk recht moet geleverd worden ;

Overwegende dienvolgens dat beroepster, die beweert, dat de besproken verkoop-overeenkomst van 15 Januari 1937 in werkelijkheid een inbetalinggeving is, daar zij de terugbetaling bedoelde van een in 1930 gedane lening, deze werkelijke strekking en dit rechtskarakter van de overeenkomst heeft te bewijzen ;

Overwegende dat, om terugbetaling van een lening te kunnen aanvaarden, het bewijs dezer lening moet geleverd worden, en, gezien het gaat om een beweerd bedrag van 700.000 franse franken, d.i. 1.400.000 Belg. franken in 1937, dit bewijs overeenkomstig de artt. 1341 en volgende van het Burgerlijk Wetboek moet geschieden ;

Overwegende dat beroepster geen schriftelijk bewijs van de gedane lening overlegt; dat zij wel is waar, benevens ter zake niet dienende stukken, een lijst in het geding brengt van op 28 November 1930 overhandigde waarden, die van de hand zou zijn van S. (wiens rechthebbenden beroepen zijn), doch dat dit stuk geen schriftelijk bewijs uitmaakt, daar het niet getekend is, slechts op een overhandiging wijst van waarden, zonder te bepalen door wie of op welke grond deze overhandiging zou geschied zijn ;

Overwegende dat, indien men mocht beweren dat bedoelde lijst, van S. uitgaande, een begin van schriftelijk bewijs oplevert, men nochtans maar bezwaarlijk kan aannemen, dat dit stuk het beweerd feit (de lening) waarschijnlijk maakt ; dat in elk geval dit ondersteld begin van schriftelijk bewijs door geen enkel afdoend element ter zake wordt aangevuld ;

Overwegende dat beroepster aldus in gebreke blijft het bewijs te leveren van den titel waarop zij hare vordering doet steunen ; dat zij beweert dat het ter zake niet gaat om een vermomde schenking ; dat, indien men aanneemt dat hier toch een vermomde schenking voorhanden is, de voorgewende akte als nietig voorkomt, daar volgens het voor het Hof gedane onderzoek de bedoeling om schuldige betrekkingen te vergoeden en te zien voortzetten er aan verbonden blijkt, wat een onwettige en onzedelijke oorzaak is ;

Overwegende dat beroepster dienvolgens niet eigenares kan verklaard worden van de litigieuze 2800 titels, welke op de « Banque d'Anvers » door wijlen S. in « open bewaargeving » werden nedergelegd ; dat het door haar gedaan opeischend beslag dan ook als ongegrond en van geen waarde moet beschouwd worden ;

Overwegende ten overvloede dat beroepster de herkomst niet bewijst van de gelden en waarden, waarmee zij een lening aan S. zou gedaan hebben; dat, niettegenstaande de uitleggingen van beroepster, het

minstens verdacht voorkomt, dat slechts in 1937 sprake zou geweest zijn van een terugbetaling of in betalinggeving voor een reeds in 1930 gedane lening, alsook dat sedert de beweerd overdracht de titels in het bezit bleven van S. en er tot geen afrekening van dividenden met beroepster overgegaan werd ;

Om deze redenen :

Het Hof, rechtdoende op tegenspraak, gelet op artikel 24 der wet van 15 Juni 1935, ontvangt het hoger beroep, doch verklaart het ongegrond ; bevestigt in zijn beschikkend gedeelte het vonnis a quo.

Veroordeelt beroepster in de kosten van hoger beroep.

HOF VAN BEROEP TE GENT.

2e Kamer. — 21 Februari 1949.

Voorzitter : M. Thienpont.

Raadsheren : M.M. Van Wetter en Belpaire.

Advocaat-generaal : M. Vanhoudt.

1. **Rechterlijke organisatie. — Samenstelling van de rechtbank van koophandel. — Vervanging van referendaris wegens diens ontstentenis.**
2. **Evocatie. — Bevoegdheid van het Hof van Beroep bij tenietdoening van een vonnis van de handelsrechtbank.**
3. **Aanneming. — Voor een ineens bepaalde som. — Bewijs door vermoedens.**
4. **Bewijsrecht. — Nietig deskundigenverslag als bewijs door vermoedens.**

1. *Bij vervanging van de referendaris ener Rechtbank van Koophandel wegens diens ontstentenis moet uit het vonnis zelf, eventueel aangevuld door het zittingsblad, blijken dat de vervanger voldoet aan de voor de vervangen referendaris bij de wet gestelde vereisten (o.a. de Belgische nationaliteit, de leeftijd van 25 jaar, de hoedanigheid van doctor in de rechten).*

Als agent van de uitvoerende macht kan de referendaris worden vervangen door de griffier, niet echter wanneer hij als helper van de rechters een rechterlijk ambt uitoefent.

2. *Aangezien de bestreden vonnissen van de Rechtbank van Koophandel, die niet volledig een einde hebben gemaakt aan de aanhangigheid van het geschil voor de eerste rechter, tenniet zijn gedaan wegens vormgebrek, is het Hof, welke ook de aard van de eis weze, bevoegd de zaak tot zich te trekken en definitief uitspraak te doen over de grond van de zaak, die zich in staat bevindt om bij eindbeslissing te worden afgedaan, daar het Hof in elk geval de rechter in hoger beroep is van het rechtscollege (Rechtbank van eerste aanleg of Rechtbank van Koophandel), dat in eerste instantie bevoegd was om van het geschil kennis te nemen.*

3. *De aanneming voor een ineens bepaalde aannemingsom veronderstelt, dat de aannemer zich met de uitvoering der werken heeft belast volgens een met de aanbesteder overeengekomen plan, daar dit soort van aanneming wordt gekenmerkt door de omstandigheid, dat de aannemer het risico van het plan op zich neemt.*

4. *Ofschoon wegens de nietigheid van het vonnis, waarbij een deskundigenonderzoek is bevolen, het verslag van de dientengevolge aangestelde deskundige eveneens nietig is, kan dit laatste evenwel in aanmerking worden genomen bij wijze van inlich-*

ting. De daaruit voortvloeiende vermoedens kunnen bewijsmiddel zijn om het bedrag van het geleverd materiaal en van de verrichte werkzaamheden te bepalen.

Walschap t/ Coppendyck-De Poorter.

Overwegende dat het hoger beroep is gericht tegen drie vonnissen, in eerste aanleg gewezen door de Rechtbank van Koophandel te St Niklaas, respectievelijk op 22 Juli 1947, 20 April en 18 Mei 1948;

Overwegende dat, blijkens de uitgifte ervan, de Rechtbank het eerste van die vonnissen heeft uitgesproken met bijstand van: « Mr. Gérard De Cleene, advocaat te St Niklaas-Waas, ambtshalve aan de Rechtbank toegevoegd om het ambt van referendaris waar te nemen in vervanging van de titularis en van de plaatsvervangende adjunct-referendaris, beide wettelijk belet », terwijl het proces-verbaal van de openbare terechtzitting van 8 Juli 1947 vaststelt: « Mr. De Cleene heeft de door de wet voorziene eed afgelegd »;

Dat de Rechtbank de beide andere vonnissen, blijkens de uitgifte er van, heeft uitgesproken met bijstand van « Victor Loret, griffier, de referendaris zich hebbende gerefuseerd, en de plaatsvervangende adjunct-referendaris optredend als raadsman van een der partijen »;

Overwegende dat die drie vonnissen nietig zijn als strijdig met van openbare orde zijnde bepalingen van de wetten betreffende de rechterlijke inrichting, nl. met die rakende de samenstelling van de Rechtbanken van Koophandel;

Overwegende dat de regelmatigheid van de samenstelling van een rechtscollege blijken moet uit de vaststellingen van zijn vonnis zelf, in voorkomend geval aangevuld door het zittingblad, terwijl de niet-vastgestelde feiten of omstandigheden, die wettelijke vereisten uitmaken, als onbestaande moeten worden geacht;

Dat, anderzijds, bij ontstentenis van andersluidende bepalingen, de als plaatsvervanger opgeroepen persoon moet voldoen aan dezelfde wettelijke vereisten als de te vervangen referendaris;

Overwegende dat ten aanzien van het eerste vonnis de gezegde stukken van de rechtspleging geenszins doen blijken dat die voorwaarden vervuld zijn ten aanzien van de heer De Cleene;

Dat niet wordt vermeld dat hij Belg is (Grondwet, artikel 6);

Dat, zo de hoedanigheid van advocaat met zich brengt dat hij doctor in de rechten is, zij niet noodzakelijk onderstelt dat hij Belg is, vermits, naar luid van artikel 12bis van de wet van 25 October 1919 betreffende de uitoefening van het beroep van advocaat, de vreemdeling, die vóór 4 Augustus 1914 was ingeschreven op een tabel der advocaten, er op kan worden behouden;

Dat evenmin in voormelde stukken wordt vermeld, dat de heer De Cleene ten volle de ouderdom van 25 jaar heeft bereikt, zoals wordt vereist door artikel 65 van de wet van 18 Juni 1869 op de rechterlijke inrichting; zoals dit artikel van kracht was vóór het in werking treden van de wet van 1 Juni 1948 betreffende de minimumleeftijd van de magistraten;

Dat eindelijk de vermelding dat de voornoemde heer de door de wet voorziene eed heeft afgelegd, niet toelaat aan het Hof na te gaan noch of de afgelegde eed degene is, welke wordt voorgeschreven door het decreet van 20 Juli 1831, noch of, bij de aflegging ervan, het wettelijk formulier werd inachtgenomen;

Overwegende dat, ten aanzien van de twee andere vonnissen, uit de uitgiften ervan weliswaar blijkt dat

de heer Loret griffier is van de Rechtbank, die ze heeft gewezen, en hij derhalve Belg is en meer dan 21 jaar oud, doch dat daaruit geenszins kan worden afgeleid dat hij ten volle de ouderdom van 25 jaar heeft bereikt, noch dat hij doctor in de rechten is, wettelijke vereisten om, ten tijde van gezegde vonnissen, het ambt van referendaris of plaatsvervangend adjunct-referendaris waar te nemen, zoals voorzien bij voormeld artikel 65;

Dat, zo de referendarissen, als agenten van de uitvoerende macht, kunnen worden vervangen door de griffier, hetzelfde niet geschieden kan voor dat gedeelte van hun ambt waar zij, optredend in hoedanigheid van helpers van de rechters, een rechterlijk ambt uitoefenen, nl. wanneer zij aan de rechters hun bijstand verlenen, hetzij op de terechtzitting, hetzij nadien als raadgevers;

Overwegende dat het van belang ontbloomt is, te onderzoeken of de verbintenis, door appellant aangegaan wegens het plaatsen door geïntimeerde van een elektrische leiding in een onroerend eigendom, al dan niet van commerciële aard is en of derhalve de Rechtbank van Koophandel bevoegd was om kennis te nemen van het geschil;

Dat inderdaad, aangezien de bestreden beslissingen die niet volledig een einde hebben gemaakt aan de aanhangigheid van het geschil voor de eerste rechter, te niet gedaan zijn wegens vormgebrek, het Hof, welke ook de aard van de eis weze, bevoegd is definitief uitspraak te doen over de grond van een zaak, die zich in staat bevindt om bij eindbeslissing te worden afgedaan, vermits het Hof alleszins de rechter in hoger beroep is van het rechtscollege, Rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde of Rechtbank van Koophandel te St Niklaas, dat bevoegd was om het geschil te berechten;

I. — Aard van het contract van huur en diensten :

Overwegende dat de eis strekt tot betaling van een thans tot (57.006,80 — 27.068,45 =) 29.938,35 frank verminderd saldo, verschuldigd wegens het plaatsen van een elektrische leiding, hetwelk volgens de appellant, oorspronkelijke verweerder, het voorwerp heeft uitgemaakt van een mondelinge aanneming tegen een voorafbepaalde prijs, overeenkomst die hij aanbiedt te bewijzen door getuigen, terwijl van zijn kant de geïntimeerde staande houdt dat dergelijke prijs niet werd bepaald, maar dat de prijs op grond van het geleverd werk en materiaal moet worden vastgesteld in vrije rekening;

Overwegende dat de aanneming tegen een forfaitaire prijs onderstelt dat de aannemer zich met de uitvoering der werken heeft belast volgens een met de eigenaar bepaald en overeengekomen plan, daar die soort van aanneming inderdaad hoofdzakelijk wordt gekenschetst door de omstandigheid dat de aannemer het risico van het plan op zich neemt;

Dat in deze zaak niet enkel geen plan werd ter hand gesteld van de geïntimeerde, zoals blijkt uit het schrijven van de appellant aan zijn eigen raadsman op 20 Juni 1947, maar dat bovendien, blijkens door hem zelf eveneens overgelegde stukken, de appellant van September 1946 tot Januari 1947 maandelijks opgaven van de werken van de geïntimeerde heeft in ontvangst genomen en een gedetailleerde alhoewel voorlopige afrekening van leveringen van werk en materiaal voor September en October 1946 heeft aanvaard en betaald; dat die opgaven en afrekening geen reden van bestaan hadden, indien de forfaitaire prijs werd bedongen;

Dat dan ook moet worden aangenomen dat, indien,

vooraleer zich tot de uitvoering der werken te verbinden, de geïntimeerde heeft verklaard hoeveel zij ongeveer zou kosten, hij zulks slechts heeft gedaan bij wijze van inlichting, als benaderende en voorlopige raming;

Dat in die omstandigheden het aangeboden getuigenbewijs niet afdoende is;

II. — Waarde van de leveringen van werk en materiaal :

Overwegende dat, niettegenstaande ten gevolge van de nietigheid van het vonnis, dat een deskundigen-onderzoek heeft bevolen, het bericht van de aange-stelde deskundige eveneens nietig is, hetzelfde nochtans bij wijze van inlichting in aanmerking kan worden genomen en de uit die inlichtingen voortvloeiende vermoedens, — bewijsmiddel dat toelaatbaar is om het bedrag van het geleverd werk en materiaal te bepalen, — mogen worden ingeroepen tot staving van het arrest;

Overwegende dat er geen redenen bestaan om af te wijken van de louter materiële vaststellingen, gedaan door de deskundige, die op tegenspraak en met de meeste nauwgezetheid is overgegaan tot de opgave van de verbruikte materialen en van hun prijs, alsmede van de werkuren, die normaal nodig zijn tot de uitvoering van het werk;

Dat niets er op wijst dat de deskundige daarin enige vergissing zou hebben begaan en dat de in al te vage bewoordingen door de appellant geuite kritiek op de voormelde vaststellingen aan deze geen afbreuk doen kan;

Dat derhalve op grond van voormelde vermoedens moet worden aangenomen, dat de waarde van de prestaties van de geïntimeerde 57.006,80 frank bedraagt;

III. — Bedrag van de betalingen :

Overwegende dat, zich beroepend op een zogenaamd « voorlopig kwijtschrift » d.d. 5 October 1946 ten bedrage van 10.000 frank, alsmede op de hoger gemelde door de geïntimeerde getekende, doch niet gedagtekende afrekening betreffende de prestaties van September en October 1946 ten bedrage van 27.068,45 frank, de appellant beweert reeds 37.068,45 frank te hebben afbetaald;

Dat van zijn kant de geïntimeerde staande houdt, dat bedoeld bedrag van 10.000 frank slechts een voorschot uitmaakt, hetwelk in de voormelde som van 27.068,45 frank is begrepen en dat dienvolgens in totaal alleen deze laatste som werd afbetaald;

Overwegende dat de partijen het eens zijn om te verklaren dat de som van 10.000 frank wel een voorschot is, dat bij de aanvang der werken werd gestort en tevens om voormelde afrekening te beschouwen als houdende definitieve kwijting van 27.068,45 frank; dat anderzijds vaststaat dat dit laatste stuk de enige definitieve betaling vaststelt, welke in zake werd gedaan;

Dat die definitieve kwijting dan ook normaal bestemd was om de voorlopige kwitantie te vervangen en zij dus het als voorschot gestorte bedrag in zich sluit;

Om deze redenen :

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 Juni 1935;

Alle andere conclusiën als ongegrond van de hand wijzende;

Doet van ambtswege de drie bestreden vonnissen te niet wegens vormgebrek;

En, de zaak aan zich trekkend, veroordeelt de appellant tot betaling aan de geïntimeerde van een som groot 29.938,30 frank, te vermeerderen met de gerechtelijke interesten;

Verwijst ieder van de partijen in de helft van de kosten van de beide aanleggen.

BURGERLIJKE RECHTBANK TE ANTWERPEN

1e Kamer bis. — 5 April 1949.

Voorzitter : M. Verhaegen.

Advocaten : Mrs. Bruneel en Buysse.

1. Hoger beroep. — Ontvankelijk verklaring bij vorig vonnis. — Art. 33 wet van 25 Maart 1876.

2. Evocatie. — Gestelde vereisten krachtens art. 473. Rv.

1. De vordering van geïntimeerde tot niet-ontvankelijkverklaring van het hoger beroep op grond dat appellanten, oorspronkelijk eiseressen, noch in het inleidend exploit, noch in hun eerste conclusies in eerste aanleg, de waarde van het geschil geschat hebben (artikel 33, wet van 25 Maart 1876)), kan niet worden toegewezen, daar de Rechtbank reeds bij een vorig vonnis het hoger beroep onvankelijk heeft verklaard en niet bij machte is haar eigen vonnis te hervormen. Geïntimeerde kan zich eventueel daartegen in cassatie voorzien.

2. De door artikel 473 W.Rv. voor evocatie gestelde vereisten zijn in casu niet aanwezig, daar de Rechtbank rechtsprekend in hoger beroep niet bij één en dezelfde uitspraak het bestreden vonnis heeft vernietigd en terzelfdertijd definitief uitspraak gedaan heeft ten gronde.

Crusio en Notteau t/ Van Oostvelt.

Herzien het tussenvonnis, door deze Rechtbank en kamer gewezen op 7 Juni 1948, in regelmatige vorm voorgebracht;

Overwegende dat beroepene de niet-ontvankelijkheid van het hoger beroep inroept op grond van artikel 33 van de wet van 25 Maart 1876, omdat beroepsters, oorspronkelijke aanlegsters, de waarde van het geding noch in het inleidend exploit, noch in hun eerste besluiten, vóór de eerste rechter genomen, geschat hebben; dat hij doet gelden dat dit middel, van openbare orde zijnde, in elke stand van het geding kan ingeroepen worden;

Overwegende nochtans dat het vonnis dezer Rechtbank van 7 Juni 1948 definitief is in zoverre het het hoger beroep onvankelijk en gegrond heeft verklaard en het bestreden vonnis heeft vernietigd; dat de Rechtbank niet bij machte is haar eigen vonnis te hervormen en dat beroepene zich gebeurlijk in verbreking kan voorzien;

Overwegende dat voor het overige dit vonnis interlocutoir is en dat de Rechtbank er niet door gebonden is;

Overwegende dat het vonnis van de eerste rechter d.d. 17 Mei 1947 zich beperkte tot de benoeming van een deskundige, dat de eerste rechter derhalve zijn rechtsmacht niet had uitgeput;

Overwegende dat de voorwaarden, gesteld door artikel 473 W. B. R. voor het tot zich trekken van het geding niet vervuld zijn; dat, inderdaad, de Rechtbank, zetelend in hoger beroep, slechts de zaak tot

zich kan trekken wanneer zij door een en hetzelfde vonnis het vonnis, waartegen hoger beroep, vernietigt en terzelfdertijd definitief ten gronde uitspraak doet; dat dit in casu niet geschied is, en dat derhalve de eerste rechter dient ten gronde te beslissen (Rép. Prat. Dr. Belge, V° Appel en matière civile et commerciale, nrs 341 en volg.);

Om deze redenen :

De Rechtbank, zetelend in hoger beroep;
Rechtdoende op tegenspraak;
Alle andere en strijdige besluiten verwerpend;
Na erover beraadslaagd te hebben :
Verwijst de zaak naar de eerste rechter om ten gronde te vonnissen;

Veroordeelt beroepene tot de kosten van het bestreden vonnis en tot de kosten van hoger beroep;

Compenseert de kosten van getuigenverhoor en tegenverhoor.

NOOT : Over evocatie verg. het in dit nummer gepubliceerde arrest van het Hof van Verbreking d.d. 5 Mei 1949.

ARBEIDSGERECHTSHOF VOOR DE PROVINCIE ANTWERPEN EN LIMBURG

18 Juli 1949.

Voorzitter : M. H. Van Oekel.

Advocaten : Mrs Verbaet en De Mesmaecker.

Arbeidsgerecht. — Bevoegdheid. — Vordering tot schadevergoeding wegens krenkend ontslag. — Samenstelling van het arbeidsgerecht bij de uitspraak.

De vordering tot schadevergoeding wegens krenkend ontslag betreft een geschil betrekkelijk het arbeidscontract, zodat het Arbeidsgerecht bevoegd is daarvan kennis te nemen (artikelen 1 en 43, 1° der wet van 9 Juli 1926).

De aanwezigheid van alle leden van de Raad, die deelgenomen hebben aan de behandeling van de zaak, is niet vereist bij de uitspraak. Voldoende is dat deze is geschied door de Voorzitter, die de behandeling der zaak heeft geleid of door een der daarbij aanwezige leden (artikel 76, laatste lid, van de wet van 9 Juli 1926).

Manufacturing C° « Belltelefoon » t/ De Winter.

Gezien de door beroepster ondertekende akte van beroep d.d. 3 Februari 1949 tegen het vonnis van de Werkrechtshof van Antwerpen, Kamer voor Werklieden, d.d. 20 December 1948;

Aangezien beroepster besluit tot de hervorming van het bestreden vonnis en afwijzing der oorspronkelijke vordering, terwijl de beroepene de bekrachtiging vraagt van hetzelfde vonnis en veroordeling van de beroepster tot het betalen van 75.000 frank als schadevergoeding voor tergende doorzending;

Aangezien beroepene, oorspronkelijke aanlegger, sedert 1926 bij de beroepster in dienst was, eerst zonder inachtneming van een opzeggingstermijn, later op 18 September 1944, bij het hernemen der werkzaamheden bij de beroepster na de bevrijding is opgezegd geworden, en dat de oorspronkelijke aanlegger, beroepene, de omstandigheden, onder dewelke deze afdanking is geschied, voor hem als krenkend en schadeberokkend inroept en uit dien hoofde 75.000 frank schadevergoeding vordert;

I. — Over de bevoegdheid :

Aangezien de oorspronkelijke verweerster, beroepster, de onbevoegdheid inroept van de Werkrechtshofraad op grond van het feit, dat geen schadevergoeding voor opzegging meer wordt gevorderd, zoals dat oorspronkelijk voor de Koophandelsrechtbank werd gedaan, maar enkel schadevergoeding voor het beweerd tergend karakter van de doorzending, wat een vordering zou zijn die haar oorsprong niet vindt in het arbeidscontract, dus buiten de bevoegdheid zou vallen van de Werkrechtshofraad;

Aangezien de Werkrechtshofraden op voet der inrichtingswet van 9 Juli 1926 bevoegd zijn om uitspraak te doen over al de geschillen, die betrekking hebben op het arbeidscontract (artikelen 1 en 43, 1°, der wet van 9 Juli 1926);

Dat het onbetwistbaar is dat de vordering tot schadevergoeding voor de beweerde tergende en krenkende wijze, op dewelke aan het arbeidscontract door de beroepster een einde is gemaakt, ontgensprekelijk in betrekking staat met het arbeidscontract;

Dat overigens artikel 23 der wet van 10 Maart 1900 op het arbeidscontract uitdrukkelijk het recht van de ontslagene arbeider bepaalt om, buiten en boven de gebeurlijke opzeggingsvergoeding, schadevergoeding te vorderen, mits hij het bewijs levert van het bestaan en de omvang dezer uitzonderlijke schade;

Dat dus de vordering wel ontvankelijk is en valt onder de bevoegdheid van de Werkrechtshofraden;

II. — Over de nietigheid van het vonnis a quo :

Aangezien de beroepster verder de nietigheid inroept van het vonnis a quo op grond van de bewering, dat het zou uitgesproken zijn door een anders samengestelde rechtbank dan diegene die de zaak heeft behandeld;

Aangezien echter krachtens artikel 76, laatste lid, der inrichtingswet van 1926 de aanwezigheid van al de raadsheren, die gezeteld hebben bij het behandelen der zaak, niet vereist wordt voor het geldig vellen van een vonnis over de zaak, waartoe de aanwezigheid volstaat van de Voorzitter of van een der leden die bij de behandeling der zaak hebben gezeteld en dat in onderhavig geval de zetelende Voorzitter dezelfde is geweest bij de behandeling der zaak als bij de uitspraak;

III. — Over de grond der vordering :

Aangezien beroepene in zijn besluiten en pleidooien beweert te zijn ontslagen geworden, omdat hij door zekere leden van het personeel van beroepster als Duitsgezind werd aangeklaagd en door beroepster om die reden van zijn werk is verwijderd geworden en ontslagen onmiddellijk na de bevrijding in September 1944, dat hij daardoor in zijn eer en reputatie is gekrenkt geworden en benadeeld in zijn rechtmatige belangen daar hem daardoor zeer grote moeilijkheden zijn geschapen geworden om elders nog werk te vinden en dat hij dientengevolge de door hem geleden schade op 131.094 frank meent te mogen vaststellen, wat allerminst een vraag van 75.000 frank, zoals gesteld, zou wettigen;

Aangezien beroepster echter al deze beweringen van de oorspronkelijke aanlegger betreffende het bestaan en de hooggroothed van de ingeroepen schade betwist en beweert bij machte te zijn de ongegrondheid en onjuistheid daarvan gebeurlijk te kunnen bewijzen en zich voorbehoudt te bewijzen;

Dat dus de zaak niet in staat is om ten gronde uitspraak te doen en het in die omstandigheden dus

passen zou partijen hierover verder te doen besluiten en pleiten;

Aangezien echter de Raad, gebruik makend van zijn verzoenende bevoegdheid, aan partijen vooraf een voorstel heeft gedaan tot minnelijke regeling van het hangende geschil, waar partijen beloofden antwoord te laten geworden binnen de acht dagen;

Om deze redenen,

De Werkrechtersraad van Beroep der Provinciën Antwerpen en Limburg, alle verdere en tegenstrijdige besluiten verwerpende, verklaart het beroep regelmatig in de vorm en ontvankelijk, en, daarover beslissende, verklaart zich bevoegd en alvorens ten gronde over de zaak te beslissen, verwijst de zaak naar een der eerstvolgende zittingen van de Raad om door partijen verder ten gronde te horen besluiten en daarover uitspraak te doen.

BIBLIOGRAPHIE

FOUCART Ch. - Le droit des sociétés commerciales. - Traité pratique. - Les Editions Ramgal. - Thuillies (Henegouwen) 1949.

Dit boek is geen wetenschappelijk werk, doch het is uitsluitend bedoeld voor de behoeften van de praktijk. Als dusdanig is het uiterst goed opgevat en zal het grote diensten bewijzen.

De wettelijke bepalingen voor de stichting en het beheer van de verschillende soorten maatschappijen zijn schematisch samengevat en onder slagwoorden gegroepeerd, die onmiddellijk toelaten de gezochte inlichting te vinden.

Alle verwijzingen naar rechtspraak of rechtsleer zijn volledig vermeden, maar steeds wordt de wettelijke bepaling aangeduid waarop de vermelde inlichting steunt.

Voor al voor de personen die geen juristen zijn is dit boek précieux, doch ook de juristen die minder gespecialiseerd zijn in het recht der maatschappijen, zullen gaarne dit boek gebruiken.

Het is onderverdeeld in twee afdelingen, de eerste zuiver theoretisch en de tweede gericht op de praktijk met allerlei nuttige inlichtingen en een uitgebreid stel van formulieren.

J. M.

BALIELEVEN

VERBOND DER BELGISCHE ADVOCATEN

Op een zijner laatste algemene vergaderingen heeft het Verbond der Belgische Advocaten zijn aandacht gewijd aan het vraagstuk der zaakgelastigden.

Door een speciale commissie, die door het Verbond werd ingesteld, werd desaanvaande een wetsontwerp uitgewerkt, waarvan hieronder de tekst wordt medegedeeld.

De grondige bespreking van dit ontwerp zal in een der eerstkomende vergaderingen van het Verbond der Belgische Advocaten plaats hebben.

WETSONTWERP BETREFFENDE HET UITOEFENEN VAN HET BEROEP VAN ADVOKAAT

Artikel 1. — § 1. — Artikel 152 van het Wetboek van Strafvordering wordt afgeschaft en vervangen door volgende beschikking :

De als beklaagde of als burgerlijke aansprakelijke gedaagde partij, mitsgaders de burgerlijke partij, zullen ofwel persoonlijk ofwel bij gevolmachtigde verschijnen, zoals gezegd bij littera a) van artikel 2.

Nochtans zal de rechter in alle gevallen het persoonlijk verschijnen mogen bevelen van ieder betrokken persoon.

§ 2. — Het laatste lid van artikel 9 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging wordt afgeschaft.

§ 3. — Artikelen 61 en 62 der wet van 18 Juni 1869, herdrukt krachtens Koninklijk Besluit van 22 Februari 1892, worden afgeschaft.

§ 4. — Artikel 421 van het Wetboek van Burgerlijke Rechtspleging wordt afgeschaft en vervangen door volgende beschikking :

Partijen zullen er toe gehouden zijn persoonlijk te verschijnen, hetzij door een advocaat of een pleitbezorger, houder der stukken, hetzij door een gevolmachtigde, zoals gezegd bij littera a) van artikel 2.

§ 5. — Er wordt niet afgeweken van artikel 295 van het Wetboek van Strafvordering.

Artikel 2. — a) Worden alleen toegelaten om de partijen te vertegenwoordigen voor alle gewone, buitengewone of administratieve rechtsmachten :

- de pleitbezorgers voor de rechtsmachten bij welke ze waarnemen;
- de advocaten als houders der stukken of van volmacht wanneer het ambt der pleitbezorgers niet vereist wordt;
- bovendien de bloed- en aanverwanten tot in de graad aangeduid bij paragraaf c), maar voor zover ze houder zijn van een regelmatige machtiging en ze in elk geval aangenomen worden door de rechtsmachten voor welke ze zich aanmelden.

b) De zedelijke personen mogen in gerechte slechts worden vertegenwoordigd door hen te dien einde bij de standregels aangeduid.

c) Worden alleen toegelaten om te pleiten voor alle gewone, buitengewone of administratieve rechtsmachten, de advocaten, de pleitbezorgers in de bij de wet voorziene gevallen, de partijen of hun bloed- en aanverwanten in rechte lijn tot welke graad het ook zij en in zijlinie tot de 3e graad; nochtans zal de Rechtbank vermogen hun dat recht te ontzeggen, indien ze erkent dat de hartstocht, of de onervarenheid, ze belet hun zaak te bespreken met de nodige gepastheid of de tot het onderrichten der rechters nodige klaarheid.

d) Niettegenstaande de voorafgaande beschikkingen, worden de afgevaardigden der syndicale arbeiders- en bediendenorganisaties gemachtigd de leden van gezegde organisaties te vertegenwoordigen en voor hen te pleiten, maar zulks slechts voor de werkrechtelijke rechtsmachten en voor zo ver ze voorzien zijn van een regelmatige machtiging en ze in elk geval door de Werkrechtersraad worden aanvaard.

Artikel 3. — Het is aan alle openbare ambtenaren van justitie verboden, op straffe van schorsing voor een duur van drie maand en van afstelling bij her- vallen, welke akte ook te vervullen van hun ambt indien ze er niet toe worden aangezocht bij tussenkomst van een advocaat, van een pleitbezorger of bij een geschrift der partij.

Artikel 4. — Het is verboden aan wie ook die noch

advocaat is ingeschreven op een lijst, of op een lijst der stagedoenden, noch notaris, noch professor in de rechtsfaculteit, adviezen te geven die tot de rechtskundige orde behoren.

Het is verboden aan wie ook die noch op een lijst der advocaten, noch op een lijst der stagedoenden ingeschreven, noch notaris is, voor anderen overeenkomsten uit te werken.

Zij die dit verbod zullen overtreden zullen gestraft worden met een boete van 2.000 tot 10.000 frank.

Bij hervallen zal, buiten de geldboete, de straf een gevangenzetting van 15 dagen tot 6 maand mogen zijn.

Bij afwijking van wat voorafgaat zal niet strafbaar zijn hij die, wegens het beroep dat hij uitoefent, rechtskundige raadgevingen zal verstrekken die het noodzakelijk en onmiddellijk gevolg zijn van een daad voortspruitende uit de techniek van zijn beroep.

Artikel 5. — Lonen en erelonen betaald wegens verrichtingen vervuld bij inbreuk op de voorafgaande beschikkingen, zijn onderworpen aan terugvordering.

Zijn rechtens nietig alle vennootschappen of verenigingen die daden verrichten verboden bij de voorafgaande beschikkingen. Die nietigheid moet ambtshalve door de rechter worden opgeworpen.

Iedere vordering ingesteld door een lichamelijke of zedelijk persoon die daden verricht verboden bij de voorafgaande beschikkingen, zal onontvankelijk zijn. Die onontvankelijkheid zal ambtshalve door de rechter worden opgeworpen.

Bovendien zullen de Procureur des Konings, de Orde der Advocaten of de Kamer der Notarissen, samen of afzonderlijk, de nietigheid kunnen nastreven van een dergelijke vennootschap of vereniging, bij middel van hoofdvordering voor de rechtbank van eerste aanleg die zal vonnissen in eerste aanleg.

Artikel 6. — Zijn nietig en zonder uitwerking, alle overeenkomsten of clausules, waarbij, hetzij ten hoofdzakelijke titel, hetzij ten bijkomstige titel, een lichamelijke of zedelijke persoon zich verbindt, mits een vergoeding, ter ontlasting van zijn medecontractsluitende, de gerechtelijke of buitengerechtelijke kosten te betalen van de vorderingen tot schadeloosstelling die deze gerechtigd is in te stellen ten gevolge van een bij het contract bepaalde wisselvallige gebeurtenis.

MEDEDELINGEN

Huldiging van Professor P. J. A. Adriani.

Op 17 October j.l. is professor Adriani, ter gelegenheid van zijn aftreden als hoogleraar wegens het bereiken van de leeftijdsgrens, in de aula der Amsterdamse Universiteit gehuldigd geworden.

Nadat professor Adriani zijn afscheidscollege gehouden had, werd hij door talrijke redenaars gehuldigd. De voorzitter van het huldigingscomité, Prof. E. M. Meyers, schetste het merkwaardige werk van deze geleerde, die als self-made man van de practijk der belastingsadministratie uit zich ontwikkelde tot wetenschappelijk auteur, die als redacteur van het Weekblad voor Privaatrecht, Notarisambt en Registratie en in talrijke geschriften en boeken de grondslagen legde voor een waarlijke belastingrechtswetenschap in Nederland, en zijn werk bekroond zag met een eredoctoraat en een professoraat.

Door zijn vrienden en oud-studenten werd hem een bundel opstellen op belastinggebied aangeboden onder de titel *Tractatus tributarii*.

Niet zo heel lang geleden verscheen van de hand van de gevierde hoogleraar in de Vlaamse Rechtskundige Bibliotheek een belangwekkende brochure: «De vergelijking tussen Belgische en Nederlandse belastingstelsels».

De redactie van het R. W. brengt aan professor Adriani een eresaluut en drukt de hoop uit, dat hij nog vele jaren als vruchtbare auteur moge werkzaam zijn.

TIJDSCHRIFTEN

Rechtskundig tijdschrift voor België, nr 6.

Prof. V. Boon : De oplossing van de Koningskwestie. — Mr Eugene Boon : De verantwoordelijkheid van de schipper in geval van manco. — Dr Jur. Maurits Langhor : De inleidende bijdrage tot de studie der Bestuursgeschillen. — Mr R. Van Lennep : De Romeinse rechtsspreuken.

Nederlands Juristenblad, nr 37 van 29 October 1949.

Prof. Mr J. C. Van Oven : De duur der maatschap. — Mr Y. Scholten : De Conferentie van het Comité Maritime International te Amsterdam. — Mr H. G. Rambonnet : Waarom geen happy-end? — Mr J. Wilkens : De herder en zijn schapen. — Mr J. G. Sauveplanne : De vrijheid van de weg.

Advocatenblad, nr 8 van 15 October 1949.

Mr E. A. Van Nieuwenhoven Helbach : Mogelijkheden en moeilijkheden in verband met de unificatie van het recht van de industriële eigendom in het kader van de Benelux-gedachte. — Mr A. E. von Saher : Verjaring van vorderingen in de staat New-York. — Mej. Mr M. A. Suyling : De pleitnota.

Weekblad voor Privaatrecht, Notaris-ambt en Registratie, nr 4110 van 29 October 1949.

Mr W. B. Plantenga : Eigendom van de zee. — H. J. J. Hendriks : Waardering van polissen voor de V. H. I. — L. J. W. Kropman : Na het maal. — Y. D. C. van Duyn, Rechterlijke en administratieve beslissingen inzake notariaat en fiscaalrecht.

Journal des Tribunaux, nr 3824 van 23 October 1949.

Pholien Camille : Un complot bonapartiste à Bruxelles en 1818. — Jurisprudence.

— Nr 3825 van 30 October 1949.

Huybrechts Guillame : L'exécution des otages. — Part. René : La réadaptation monétaire et les conflits du droit privé.

Revue générale des Assurances et des responsabilités, nr 7.

Rechtspraak.

Revue pratique du Notariat belge, nr 2320.

Raucq Alb. : L'écriture des actes notariés. — Revue de la jurisprudence belge.

Recueil général de l'enregistrement et du notariat, October 1949.

E. T. : Le style administratif. — Administratieve onderrichtingen. — Rechtspraak.

Recueil de jurisprudence du droit administratif et du conseil d'état.

Rechtspraak van de Raad van State, met noten van Paul De Visscher, Georges Dor, Jacques Dembour, Luc Schöller. — Rechtspraak van het Hof van Verbreking, met noten van H. Matton.

Le jeune barreau, nr 1 van 15 October 1949.

Roger Roland : A propos de François Mauriac.